

ÇORUMLU CAFERİLEŞMİŞ ALEVİLERİN CAFERİLEŞME SÜREÇLERİ VE TEMEL İNANÇ ESASLARI*

The Ja'ferization Process and Basic Belief Principles of Ja'ferized Alevi of Çorum

Saban BANAZ**

Öz

Tarihsel süreçte ilk olarak Irak'ta doğan ve daha sonra İran coğrafyasına intikal eden Şiilik kendi içerisinde büyük ve küçük birçok kollara ayrılarak bölgesel yakınlık, savaş ve göç gibi birtakım sebeplerle başka coğrafyalara da yayılmış; günümüzde ise az veya çok Müslümanların yaşadığı hemen her yere uzanmıştır. Şia'nın günümüzdeki yaşayan en büyük kolunu temsil eden İmamiye Şiiliği/ Caferilik, gerek İran ile yakınlığı gerekse bazı sosyal ve siyasi etkiler sebebiyle ilk olarak Azerbaycan'a uzanmış; Safevilerin siyasi emellerine hizmet için kullandıkları mezhep propagandaları sayesinde Azerbaycan bölgesindeki Türk boylarını etkilemiş ve zamanla bu bölgelerde hakim bir mezhep haline gelmiştir. Caferilik, geçmişte Anadolu'da kurulan devletlerin Sünni İslam anlayışını devlet politikası haline getirmelerinden ve Safevilerle yaşanan dini/siyasi mücadeleler yüzünden Anadolu'da çok fazla yayılma imkanı bulamamıştır. Ancak İran ile olan coğrafi yakınlık, Doğu Anadolu bölgesinin zaman zaman Safevilerin eline geçmesi ve nihayetinde XX. yüzyılda Azerbaycan ve Ermenistan bölgesinden Iğdır, Kars ve Ardahan gibi doğu illerimize yapılan göçlerle Caferilik ülkemize de girmiş; bu şehirlerden de Türkiye'nin diğer bölgelerine yayılmıştır.

1979 yılında İran'da gerçekleştirilen İslam Devrimi komşu olması nedeniyle en çok Türkiye'yi etkilemiş; Şiilik ve Alevilik arasındaki birtakım ortak değerlerden ötürü Aleviler üzerinde daha çok etkili olmuştur. Bu çalışma İran'daki devrimden etkilenecek Çorum'da Ehl-i Beyt Vakfı etrafında bir örgütlenme gerçekleştiren ve önceleri Alevi iken sonradan Caferiliğe geçen dini/mezhebi bir grup hakkında yapılan bir araştırmanın önemli görülen bazı hususlarını dikkatlere sunmaktadır. Alan araştırmasının yöntemleri olan dolaylı gözlem, katılımlı gözlem ve mülakat tekniklerine dayanan bu çalışmada Çorum'da yaşayan Caferileşmiş Alevilerin nasıl Caferileştikleri, vakıflarının nasıl kurulduğu ve Caferiliğin temel inanç esaslarına ne kadar bağlı oldukları tespit edilmiştir. Bu tespitlerden sonra elde edilen veriler Caferiliğin temel kaynakları ile kıyaslanmış ve Çorum'daki Caferilerin konu hakkındaki görüşlerinin çerçevesi çizilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Şiilik, Caferi, Caferilik, Alevilik, Ehl-i Beyt Vakfı, Teoman Şahin.

Abstract

Shi'ism, which was born in Iraq and later transferred to Iranian geography, has been divided into many branches within itself and spread across geographies due to, such as regional proximity, war and migration. Today it has extended to almost every place where more or less Muslims live. Imamiyya Shi'ism/Ja'farism, which represents the biggest living branch of the Shia, first extended to Azerbaijan due to both its proximity to Iran and some social and political effects. Thanks to the sectarian propaganda they used to help the political ambitions of the Safavids, they influenced the Turkish tribes in the Azerbaijan region and in time, it has become a dominant sect. Ja'farism has not been able to spread much in Anatolia because of the states established in Anatolia has chosen the policy of Sunni path of Islam in the past, as well as their religious and political struggles with the Safavids. However, because of geographical proximity with Iran, the conquest of the Eastern Anatolia region

* Geliş Tarihi: 21.02.2020, Kabul Tarihi: 25.05.2020. DOI: 10.34189/hbv.95.006

** Dr. Öğr. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Tokat/Türkiye, saban.banaz@gop.edu.tr , ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1401-832X>

by the Safavids from time to time, Ja'farism eventually entered to Turkey's eastern provinces, such as Iğdır, Kars and Ardahan through migrations from Armenia and Azerbaijan in the 20th century and spread to other parts of Turkey.

Islamic Revolution of 1979 in Iran mostly affected Turkey as being a neighbour and has been more effective on Alawis due to some common values between Shi'ism and Alawism. This work draws attention to a religious/denominational group that was carried out as an organization around the Ahl al-Bayt Foundation in Çorum and later converted to Ja'farism when it was Alawis being influenced by the revolution in Iran. In this study, which relies on the data gained through indirect observation, participatory observation and interview techniques, it has been determined how the Ja'farized Alawis living in Çorum became Ja'fari, how their foundations were established and to what extent they depend on the basic belief principles of Ja'farism. The data obtained after these determinations were compared with the main sources of Ja'farism and other works written on the subject, and the views of Ja'fari in Çorum on the subject were put into a frame.

Keywords: Shi'ism, Ja'fari, Ja'farism, Alawism, Ahl al-Bayt Foundation, Teoman Şahin.

1.Giriş

Caferilik, imametın nas ve tayin ile Hz. Ali ve onun neslinden on bir kişinin hakkı olduğunu savunan İmamiye Şiası (On iki İmamcı Şiilik)'nın fikhi ve ameli yönünü ifade etmek için kullanılan bir kavramdır (Karaman, 1993: 7). Bu mezhebin adının Caferilik diye isimlendirilmesinin sebebi İmamiye'nin On iki imamından altıncısı olan Cafer Sadık (148/765)'ın bu mezhebin kurucusu olarak görülmesinden dolayı değildir. Mezhebin Cafer Sadık adına nispetle anılması, büyük bir müçtehit olan Cafer Sadık'ın vefatından sonra öğrencileri ve sevenleri tarafından Şia ile eş anlamlı olarak onun ismine nispetle "Caferilik" şeklinde kullanılmasından kaynaklanmıştır (Gölpınarlı, 1997: 49). Nitekim günümüzde Türkiye'de yaşayan İmamiye Mezhebi'ne mensup Şiiler kendilerini "Caferi" olarak tanıtmakta ve bu isimle anılmak istediklerini ifade etmektedir (Albayrak, 2006: 53). Ehli Sünnet mensuplarının da kendilerini daha ziyade Hanefi veya Şafii olarak fikhi mezhepler üzerinden tanımladıkları göz önüne alınırsa bunun doğal bir durum olduğu düşünülmelidir.

Nüfusları hakkında 1.5 veya 2 milyon rakamlarının tahmin edildiği Türkiye'de yaşayan Caferilerin 300-350 civarında kendilerine ait, Diyanete bağlı olmayan camileri bulunmaktadır (Yeler, 2010: 334; Kutlu, 2009: 124). Türkiye'de yaşayan Caferiler genel olarak homojen bir yapıya sahip değildir. Nitekim Türkiye'deki Caferi vatandaşları etnik durumlarına veya değiştirdikleri mezheplerine göre sınıflandıracak olursak, onları 2 ana grupta, Azeriler ve müteşeyyiler olarak sınıflandırmak mümkündür. Müteşeyyiler, Alevi ve Sünni vatandaşlardan Caferiliğe sonradan geçen kimselerdir. Türkiye'de Azeri ve müteşeyyilerden oluşan bu 2 ana grup içerisinde ise 4 farklı yapı bulunmaktadır (Albayrak, 2008: 113; Yeler, 2006: 27; Baylak, 2009: 34; Banaz, 2020: 89-94). Bunlar:

- 1- Azeri Caferiler. (Kars ve Iğdır Azerileri, Zeynebiye Grubu)
- 2- Caferileşen Aleviler. (Çorum Ehl-i Beyt Vakfı)

3- Caferileşen Şafiiler. (Diyarbakır merkezli Kürt Caferiler, Taha Haber Grubu)

4- Caferileşen Hanefiler. (Herhangi bir grup ya da toplulukları yoktur)

Türkiye’de Caferi Mezhebi’ne mensup en büyük grubu Azeri Caferiler oluşturmaktadır. Kars ve Iğdır bölgelerinden göçlerle Türkiye’nin diğer bölgelerine yayılan bu grubun merkezi İstanbul Halkalı’dır ve liderleri de Selahaddin Özgündüz’dür (Üzüm, 2001: 306; Albayrak, 2006: 80-81).

Türkiye’de sayıları en az olan Caferi grubu müteşeyyilerdir. Şiileşmek, Şii eğilim taşımak anlamına gelen ve *teşeyyü* kelimesinden türetilen *müteşeyyi* kavramı sözlükte Şiileşen, Şii görüş ve düşüncelere meyleden kimse anlamlarına gelmektedir (Öz, 2012:514). Bir bakıma böyle kimselere Caferileşenler de denilebilir. Türkiye’deki Caferiler başka bir mezhepten kendi mezheplerine geçenler için hakkı ve doğruyu görenler anlamında genellikle “mustabsır” ifadesini kullanmaktadır (KK-1).

İran’da 1979 yılında gerçekleştirilen İslam Devrimi’nden sonra, hem İran’ın irşat ve tebliğ adı altında birtakım çalışmalarda bulunması, hem de İslam Devrimi özentisi içindeki bazı çevrelerin devrime olumlu gözle bakması, Türkiye’de başlangıçta çok az da olsa teşeyyü (Şiileşme) hareketlerinin başlamasına sebep olmuştur (Üzüm, 1993: 20). Devrim hareketine sempati ile bakan bu çevreler yayın organlarında devrim hakkında olumlu görüşler beyan etmiş, devrimin fikri liderliğini yapan kişilerin eserlerini Türkçeye tercüme etmiş, birtakım dergiler çıkarmış ve çeşitli yayınevleri açmıştır (Çakır, 2012:155). Ancak bir süre sonra İran’da gerçekleştirilen bu devrimin asıl amacının hayallerindeki İslami bir devlet düzeni kurmak olmadığı veya bu devrimle tam olarak İslam’ın siyasal anlamda temsil edilmediği anlaşılınca, başlangıçta bazı çevrelerin duydukları devrim sempatisi büyük ölçüde etkisini kaybetmiştir. Ancak durum her ne olursa olsun Türkiye’de az da olsa belirli bir kesim devrim hakkındaki olumlu kanaatlerini devam ettirmiş ve eski anlayışlarını sürdürmüşlerdir (Görçün, 2015: 78). İşte Türkiye’de İran İslam Devrimi’ne ve onun temelindeki İmamiye Şiiliği’ne sempati duyan bu grup İmamiye’nin hem politik hem de fıkhi yönünü kendilerine örnek alarak zaman içerisinde Şiileşmiş, diğer bir ifade ile de Caferileşmiştir. (Albayrak, 2006: 81; Baylak, 2009: 43; Banaz, 2020: 92).

İran Devrimi’nin gerçekleştiği İmamiye Şiiliği’nin ve bu zemin üzerine kurulan siyasi oluşumların beyan ettiği fikirlerin iyice anlaşılmasıyla birlikte, diğer İslam ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de devrim hakkındaki görüşler yeniden belirlenmiştir. Bu yıllarda sınırlı sayıda bazı gruplar devrim hakkında olumlu kanaatlerini sürdürmüş, hatta ilgilerini daha da artırmıştır. Türkiye’de İran’a ve onun siyasi rejimine hayranlık duyan, radikal görüşlere sahip, “İrancılar” olarak ifade edilen bu grup, esas itibarıyla tamamen Sünni kökenlidir. Zaten kendileri de doktriner manada İmamiye Şiiliği’ni kabul etmediklerini beyan etmiş; sadece İmamiye Şiiliği’nin siyasi yönünü desteklediklerini vurgulamışlardır. Kendilerini zaman zaman Hizbullahi, İslami Direniş ve Hattı İmami gibi isimlerle tanıtan bu gruplar Selam Gazetesi, İstiklal, Şehadet,

İslami Davet, Tevhit, İslami Düşünce adıyla bazı dergiler çıkarmış ve yayınlarında imamet, rehberiyet, ulul-emr ve İslami yönetim gibi konuları sıkça işlemişlerdir. Öte yandan aynı çevreler Objektif, Akademi, Endişe gibi bazı yayınevleri kurmuş ve devrim lideri Humeyni başta olmak üzere devrimin önemli fikir önderlerinden sayılan Ali Şeriatî, devrimin üst düzey kadrosunda yer alan Mutahhari ve İran'ın bugünkü lideri Seyit Ali Hameney gibi devrim öncülerinin eserlerini Türkçe'ye tercüme edip neşretmişlerdir (Büyükkara, 2015: 289; Güngör, 2012: 1953).

Önceleri Hanefî veya Şafîi iken sonradan Caferî Mezhebi'ni tercih edenler, Caferî fikhını daha doğru ve inandırıcı bulduklarını ifade etmektedir (Albayrak, 2006: 81). Ancak Türkiye'de bu grupta yer alan kişiler hatırı sayılır bir oranda değildir. Üzüm, İran İslam Devrimi'nden etkilenmiş Türkiye'deki Sünnî vatandaşların Caferîlerin fikri liderleri konumundaki kişilerle görüşmelerde bulunduğunu ve bu grubun fikhi manada mezhep değiştirmediklerini belirtmektedir. Ayrıca Üzüm, bunların itikadi ve siyasi bakımdan mezhep kalıplarını aştıklarını, bu noktada İran İslam Devrimi'ni tasvip ettiklerini, imamet anlayışında Şii telakkiyi Sünnî telakkiye göre daha aktif ve daha canlı gördüklerini, bu bakımdan İmamiye'deki imamet anlayışını ana hatlarıyla tercihe şayan bulduklarını ifade etmektedir (Üzüm, 1993: 22).

İran İslam Devrimi'nin başarıyla sonuçlanmasından sonra İran'ın resmi ya da resmi çevrelerine yakın bazı kişiler, Türkiye'de bir taraftan İslam'ın siyasi yönünü öne çıkaran birtakım gruplarla ilişki içinde bulunmuş, bir taraftan da Alevî kökenli vatandaşlarımıza yaklaşmaya çalışmışlardır. Örneğin o günlerde sabah ve akşam günde iki kez yayın yapan İran'ın Sesi Radyosu, birçok yayınında Türkçe olarak Türkiye'deki Alevîlerin tarihi bir ihmale uğradıklarını işlemiş ve onlara yönelik, "Gerçek Alevîlik" dedikleri, Caferîlik propagandası muhtevalı programlar yapmışlardır. Hatta bunlardan daha da ileri gidip İmamiye Şiiliği ve devrimle ilgili Türkçeye çevrilen kitapları Alevî vatandaşlarımızın yaşadığı bölgelere ücretsiz olarak ulaştırmışlardır. Ayrıca bu yıllarda Maraş, Adana ve Çorum gibi yerleşim yerlerinde yaşayan Alevî kökenli öğrenciler İran'a götürülerek eğitilmiş (Saray, 2006: 98) ve Alevîleri irşat etmek için oluşturulmuş bir grup, tamamen Alevîlere hitap etmek üzere *Aşura* isimli bir dergi çıkarmıştır. Bu dergide Alevî kültürü ile beraber İran'daki Caferîye Mezhebi'nin esasları sunulmaya çalışılmıştır (Güngör, 2012: 1953; Baylak, 2009: 45).

Günümüzde başta İstanbul, Ankara ve Çorum gibi şehirlerde yaşayanlar olmak üzere Alevîlerden bazılarının itikadi ve siyasi olarak İran'ın devlet mezhebi olan Caferîliğe ilgi duyduğu ve bu mezhebe tâbi oldukları bilinmektedir. Türkiye'de son zamanlarda Alevîlikten Caferîliğe geçenlerin sayısında hatırı sayılır bir artış olduğu gözlenmektedir. Zaten Türkiye'deki müteşeyyi grupları içerisinde Caferîliğe geçenler çoğunlukla Alevîlerdir. Bu da hem Alevîlik ile Caferîlik arasındaki birtakım ortak noktaların bulunmasından hem de Caferîlerin Alevî vatandaşların Caferîleşmesi için ciddi gayretler sarf etmesinden kaynaklanmaktadır. Bu iki grubun aralarındaki Hz. Ali, Ehli Beyt ve On iki İmam gibi birtakım ortak değerler sayesinde bütünleşmesi ko-

lay olmaktadır (Üzüm, 2001: 305; Güngör, 2014: 1953; Albayrak, 2006: 81; Demirci, 2006: 55; Yeler, 2019: 208).

Türkiye’deki Caferiler, Zeynebiye ve Kevser Grubu diye 2 büyük grup tarafından temsil edilmektedir. Zeynebiye Grubu, genellikle Azeri Caferilerden oluşan, Kevser Grubu’na göre daha ılıman ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile biraz daha iyi ilişkileri olan bir gruptur (Yeler, 2006: 39). Kevser Grubu ise radikal ve daha çok İran misyonerliği yapan bir grup olarak gözükmektedir (Baylak, 2009: 45). Araştırmamız neticesinde tespit edebildiğimiz kadarıyla Türkiye’deki müteşeyyi gruplar, Caferilerin en tepede temsil edildiği iki gruptan biri olan Kevser Grubu’nun faaliyet gösterdiği alan içerisinde (Baylak, 2009: 54). Nitekim Türkiye’deki müteşeyyiler daha çok Kevser grubu Caferileri tarafından desteklenmektedir (Banaz, 2020: 93). Müteşeyyilerin Türkiye’deki en önemli temsilcileri ise Çorum’daki Ehli Beyt Vakfı etrafında Caferileşen Alevilerdir.

2. Çorum Ehli Beyt Vakfı Merkezli Caferileşmiş Aleviler

Çorum Ehli Beyt Vakfı müntesipleri İran’daki devrimden etkilenerek Çorum Merkez Milönü Mahallesi’nde bir vakıf etrafında teşkilatlanıp faaliyet gösteren ve Caferi fihına göre ibadetlerini yapan Alevi kökenli vatandaşlarımızdır (Üzüm, 1999: 361; Taşgın, 2004: 146; Güngör, 2012: 1953). Şu an vakfın resmîyetteki başkanı Ümit Kolbüken’dir. Ancak vakıfta söz sahibi olan ve vakfın her türlü işlerini yürüten kişi Teoman Şahin’dir. Nitekim Şahin, vakfın hem kurucusu hem de resmî basın sözcüsüdür (Banaz, 2020:121).

Avukatlık mesleğini icra eden ve aynı zamanda iyi bir entelektüel olan Teoman Şahin, Çorum’un Merkezze bağlı Kızılbaz Kürtlerinden oluşan Kadıderesi Köyü’ndendir. Babası Çorum eski Milletvekili Cemal Şahin’dir. 1940 doğumlu olan ve dede soyundan geldiği söylenen Cemal Şahin, Eskişehir ve İzmir’de havacı astsubay olarak görev yapmış, daha sonra astsubaylık mesleğinden istifa ederek Ankara’da PTT işçisi olarak çalışmıştır. 1971’de Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nden mezun olan Cemal Şahin, mezuniyet sonrasında Çorum’a yerleşerek SSK’da avukat olarak çalışmaya başlamıştır. Şahin, emekliliğinden sonra CHP bünyesinde siyasete atılmış, 12 Eylül 1980 darbesinden sonra partisi kapatılmış ve tutuklanmıştır. Bir müddet Çorum cezaevinde yatan Şahin, SODEP’in Çorum il teşkilat kuruculuğunu üstlenmiştir. Daha sonra partinin SHP’ye dönüşmesiyle 1987-1991 ve 1991-1995 arasında iki dönem Çorum SHP milletvekili olarak seçilmiştir. Vekilliğinin son yılında İnönü ve Karayalçın ile yaşadığı Alevilik konusundaki ihtilaflar sonucunda ihraç isteğiyle parti disiplin kuruluna sevk edilmiş, o da savunma vermeyi reddederek partisinden istifa etmiştir. Tansu Çiller döneminde DYP’den gelen teklifi kabul edip bu partiye geçmiştir. DYP’ye geçtikten sonra 1995 seçimlerinde Çorum’dan ikinci sıradaki yerinden seçilemeyerek vekillik hayatı bitmiştir. Bundan sonra Şahin CHP tarafından tekrar partiye davet edilmiş; o da tekrar CHP’ye dönmüştür (Banaz, 2020:122).

Teoman Şahin, babası Cemal Şahin'in siyasi hayatının bitmesinin nedenlerini Alevilikten Caferiliğe geçmesi ve Aleviliği Caferiliğe dönüştürmek için Çorum'da yapmış olduğu çalışmalar olarak zikretmektedir. Zira Cemal Şahin, tüm Türkiye'ye Aleviliğin aslının Caferilik olduğu konusunda verdiği mesajlar nedeni ile partisiyle sorunlar yaşamış ve ihraç edilmiştir. Şahin, Caferiliğe geçtikten sonra içkiyi, sigarayı bırakmış, namaza başlamış, hacca gitmiş ve Çorum Ehli Beyt Camii'nin yapımında yardımcı olmuştur. 2002 yılında ise Çorum'da vefat etmiştir (Banaz, 2020:122).

Cemal Şahin'in oğlu Teoman Şahin ise hayatının 25 yılını Alevilik anlayışı içinde, dolayısıyla da fihki uygulamalarda Sünni-Hanefi kimliğe yakın biçimde geçirmiş, üniversite okuduğu yıllarda İran Devrimi'nden etkilenmiş, 1983-1984'lü yıllarda ise Caferiliği benimsemiştir. Teoman Şahin, görüşlerini önce Çorum'da mahalli dergilerde dile getirmiş, daha sonra babasının siyasi nüfuzu ile bu fikirleri daha geniş çevrelere ulaştırmıştır. Baba ve oğul Cemal-Teoman Şahinler Çorum'daki Alevilerin Caferileşmesi için ilk faaliyetleri başlatan kişiler olmuştur (Üzüm, 1999: 362; Taşğın, 2004: 146; Güngör, 2012: 1953).

Teoman Şahin Caferileşme süreci hakkında kendisiyle yaptığımız mülakatta bize şu açıklamayı yapmıştır: “Üniversite okuduğum yıllarda bir gün İran'dan gelen bir molla ile tanıştım, onunla kendi anlayışım olan Alevilik arasında Hz. Ali ve Ehli Beyt sevgisi, On iki İmam gibi ortak inançlarımızın olduğunu gördüm. O mollanın namaz kılması, camiye gitmesi, içki içmek gibi haram olan şeylerden kaçınması beni çok etkiledi. Bu tanışmanın sonunda kendi çabalarımla Caferilik Mezhebi üzerinde araştırmalar yaptım ve gerçek Aleviliğin bugün İran'da yaşanan Caferilik Mezhebi olduğuna karar verdim. Bizim yaşadığımız Alevilik adı altındaki Bektaşiliğin ise sapıklık olduğunun farkına vardım” (KK-2).

Çorum'daki Caferileşmiş Alevilerin önderleri ilk olarak 1986 yılında Çorum'da Alevilerin çoğunluklu olarak yaşadığı ve Milönü Semti diye bilinen bölgede bir cami yaptırarak örgütlenmeye başlamışlardır. İlk olarak caminin adı “İpeklik Bağları Cami Yaptırma ve Yaşatma Derneği Cafer Sadık Camii” olarak konulmuştur. Çorum Valiliği bu ismi mezhepçilik, bölücülük gerekçeleriyle kabul etmeyerek tüzük değişikliğine onay vermemiş; caminin o günkü yöneticileri hakkında soruşturma açmıştır. Ancak savcılık suç unsuru olmadığı gerekçesiyle takipsizlik kararı vermiş, bu olaydan sonra da caminin adı Ehli Beyt Camii olarak değiştirilmiştir. Bu tarihten sonra caminin bir yasal bir de fiilen kullanılan iki ismi olmuş; en çok da Ehli Beyt Camii ismi ön plana çıkmıştır. Ancak bu durumun resmi yazışmalarda sürekli olarak sorunlar çıkarması üzerine 1996 yılında Ehli Beyt Kültürünü Tanıtma Geliştirme ve Yayma Vakfı kuruluşu, cami derneği tüzel kişiliği feshedilmiştir. 2014 yılında ise yine Çorum'un başka bir Alevi bölgesi olan Şenyurt adıyla bilinen muhitte Ehli Beyt Vakfı'na bağlı İmam Ali Mescidi isminde bir mescit daha açmışlardır (KK-2).

Çorum'daki Caferileşmiş Alevilerin Ali Üremiş, Özgür Arapoğlu ve Şenyurt Mahallesi'ndeki İmam Ali Mescidi'nde görev yapan Tekin Polat isminde üç tane ho-

caları vardır. Özgür Arapoğlu aslen Çorum Merkez'e bağlı Kızılbaş köyü olarak da bilinen Kertmebabaoğlu Köyü'nden olup, 14 yıl İran'ın Kum şehrinde Caferilik Mezhebi üzerine eğitim görmüş bir hocadır. Arapoğlu'nun Kur'an tefsiri alanında yüksek lisans diploması bulunmaktadır. Tekin Polat aslen Erzincanlı bir Alevidir o da 6 yıl İran'ın Kum kentinde eğitim gördükten sonra Çorum'daki İmam Ali Mescidi'ne tayin edilmiştir. Bu imamlardan Ali Üremiş Ehli Beyt Vakfı Camii'nden emekli olmuştur. Üremiş, şu anda Çorum'un Tekke Köyü'nde ikamet etmekte ve daha çok Caferileşmiş Alevileri İran, Kerbela, Meşhed ve Necef gibi ziyaret yerlerine götürme faaliyetleriyle ilgilenmektedir. Cami imamlarının üçü de İran'ın Kum kentinde eğitim görmüş Alevi kökenli kişiler olup aylık ücretleri cami cemaati tarafından her ay toplanan paralardan ve bu vakfa bağlı olan vatandaşların verdikleri zekat ve humus gelirlerinden karşılanmaktadır (Banaz, 2020:122).

Ehli Beyt Vakfı'na bağlı Caferileşmiş Aleviler, külliye şeklinde yaptıkları İran camilerine benzeyen camileri ve bölgede yaptıkları faaliyetleriyle Çorum'da sürekli olarak gündemde kalmayı başarabilmektedir. Külliye şeklinde yaptırılan caminin, avlusunda içerisinde 3.000 eserden oluşan Türkçe, Arapça ve Farsça dillerinde yazılmış Caferi Mezhebi'ne ait eserlerin bulunduğu bir kütüphane, yaz aylarında çocuklara Caferi inançlarının öğretildiği yaklaşık 50 kişilik bir sınıf, vakfın kadın kollarının toplandığı bir salon ve bir de çay ocağı bulunmaktadır. Caminin altında ise, 250 kişilik bir yemekhane ve aşevi ile birlikte morg, gasilhane, seyahat minibüsü ve bir de cenaze taşıma aracı bulunmaktadır. Halka açık tam donanımlı yemekhanelerinde cenaze, mevlit, düğün, yıl yemeği ve Ramazan ayı iftarları verilmektedir. Morg ve gasilhanelerinde ise Caferi fıkına göre cenazelerinin yıkanması ve kefenlenmesi işlemleri yapılmaktadır. Ayrıca vakfın bünyesinde, Emek Spor Klubü, Alevi Alimleri Birliği, Kadın Kolları ve Gençlik Kolları faaliyetlerinin yürütüldüğü mekanlar bulunmaktadır.

Ehli Beyt Camii imamı Arapoğlu kendisiyle yaptığımız mülakatta vakfın kuruluş amaçlarını ve hedeflerini şu şekilde ifade etmiştir: “Amacımız Ehli Beyt ailesinin İslamiyet içerisindeki yerini ve önemini, uygarlığa olan katkılarını bütün insanlara anlatmak, gerçek Aleviliği sağlıklı olarak tanıtmak, İslamiyet'teki hoşgörü kültürü ve İslam kardeşliği için çaba harcamaktır. Bunlardan başka gelecek nesillerin inanç, ahlak ve bilgi açısından donanımlı yetişmesi, çağın getirdiği yenilikleri ve gelişmeleri takip ederek bunları Müslümanların ve bölgemizdeki Alevilerin yararına kullanılmasını sağlayarak, özlenilen ve umutla beklenen Müslüman halkların yeniden yıldızlaşması için ve dünyadaki adaletsiz düzenin son bulması için çalışmak da yine amaçlarımız arasındadır. Vakfımızın hedefleri ise Alevi inançlarının direk On iki İmam inancını yansıtan Alevi kaynaklarından öğretilmesini ve Ehli Beyt mektebinin doğru bir şekilde tanınmasını sağlamak, Alevilik ve Alevilere yönelik yanlış anlama yahut yanlış bilgilendirmeleri gidermektir. Bunlardan başka Alevi toplumu içerisindeki yanlış, İslam'a aykırı inanç, gelenek ve alışkanlıklar konusunda Alevileri bilinçlendirmek, İslam'ın ve Aleviliğin mesajını yaymak, bölgedeki Alevi kardeşlerimizin sorunları ile doğrudan muhatap olup bu sorunların sözcülüğünü, takibini yapmak ve çözüm üretmek de yine vakfımızın hedefleri arasındadır” (KK-3).

Üzüm, Çorum Ehli Beyt Vakfı'nın oluşumunu 1979'da İran'da gerçekleştirilen devrimin Türkiye'deki yansımaları olarak görmektedir. Üzüm'e göre İran devriminin başarıyla sonuçlanmasından sonra İranlı bazı merciler hem İslam'ın siyasal yönüyle ilgilenen Türkiye'deki birtakım gruplarla temasa geçmiş hem de Alevi kökenli kimselerle yakınlaşmaya çalışmışlardır. Bu amaçla İmamiye Şiiliği/Caferilik ile ilgili bazı eserler Türkçe'ye tercüme edilmiş, Maraş, Adana ve Çorum gibi yerleşim merkezlerinde yaşayan Alevi kökenli öğrenciler İran'a götürülerek eğitilmiş ve bunlar Türkiye'deki Alevileri irşat etmekle görevlendirilmiştir. Bu çalışmalar sonucunda içlerinde bu öğrencilerden bazılarının da bulunduğu bir grup Çorum'da Aşura isimli bir dergi çıkarmaya başlamış ve yapılan faaliyetler giderek artmıştır. En nihayetinde bu grup Ehli Beyt Camii'ni ibadete açmıştır (Üzüm, 1993: 335).

Caferileşmiş Çorumlu Aleviler hakkında Taşğın da Üzüm ile aynı doğrultuda görüşler serdetmektedir. Taşğın, Caferileşen Çorumlu Alevileri İran İslam Devrimi'nin Anadolu'daki bir yansıması olarak görmektedir. Nitekim Anadolu'daki bazı Alevi vatandaşlar devrimden ciddi bir şekilde etkilenmiş; Çorum'da yaşayan bazı Aleviler kendilerini yeniden tanımlamış ve İran Şiiliğine sempati ile bakmaya başlamışlardır. (Taşğın, 2004: 146).

Ehli Beyt Vakfı'na bağlı olarak hayatlarını sürdürmeye çalışan Çorumlu Caferileşmiş Aleviler mezhebi kimlik olarak kendilerini ifade ederken, "Aleviyim, Şiiyim, Caferiyim, Kur'an ve Ehli Beyt yolundanım, On iki İmamcıyım, Alevi-Caferiyim" gibi ifadeler kullanmaktadır (KK-3, KK-4, KK-10). Bunlar içerisinde en çok vurgu yaptıkları ifade ise "Alevi-Caferi" ifadesidir. Bu grup özellikle Alevi ismini kullanarak Çorum'da yaşayan ve vakfa bağlı olmayan diğer Alevilerle yakınlıklarını sürdürmeyi amaçlamaktadır. Teoman Şahin ve vakfın İran'da eğitim görmüş hocalarını saymazsak, bölgede Caferileşen bütün Alevi vatandaşlar bu vakıf sayesinde Caferileşmiştir.

Bölgede yaptığımız saha çalışmasında vakfa bağlı kişilerin sayısını öğrenmek için sorduğumuz soruya birbirinden farklı birçok cevap aldığımızı belirtmemiz gerekmektedir. Örneğin vakfın önceden yönetiminde bulunan ve şu anda caminin müezzinliğini yapan Necati Ceylan, vakfın 30-35 kişi kayıtlı üyesinin olduğunu; Tokat'ta yaşayan Necati Çabuk isimli bir Caferi vatandaş 500 kişi olduklarını; Cami imamı Arapoğlu, aktif olarak camiye gelenlerin 50 kişi, pasif olarak vakfa kayıtlı olanların sayısının 3.000 olduğunu; vakfın basın sözcüsü Şahin 1.000 kişi olduklarını, siyasi etkilerinin ise 5.000 olduğunu; Çorum'da yaşayan Sünni vatandaşlardan bazıları ise sayılarının 100-150 kadar olduğunu söylemiştir. Ancak bölgede yaptığımız gözleme dayalı araştırmamıza dayanarak 1000 ve 3.000 rakamlarının çok yüksek rakamlar olduğunu, Ehli Beyt Camii'ne gelen cemaat sayısının cuma namazlarında bile 50-60 kişiyi geçmediğini ifade etmemiz gerekmektedir. Muharrem Ayı ve Aşura Günü'nde yapılan programa katılmak için çevre illerden, Tokat, Amasya, Kırıkkale, Kayseri, Ankara, Gümüşhane, Erzincan, Malatya gibi, gelenleri bu sayıya dahil etsek bile onların zikrettiği rakama ulaşmak mümkün değildir. Her yıl yapılan Aşura programlarında

bile camiye gelenlerin sayısı dışardan gelenlerle birlikte yaklaşık 300-350 civarında olmaktadır. Sahada yaptığımız gözlemler neticesinde vakfa bağlı Caferilerin sayısı hakkında bizim tahminimiz ise 200-250 kişi olduklarıdır.

Vakfın Türkiye lideri ve temsil heyetinin kimlerden oluştuğu şeklindeki sorumuza Teoman Şahin şöyle cevap vermiştir: “Vakfımız bağımsız bir genel merkezdir. Taklit merci olarak İran’ın Kum kentinde bulunan Ayetullah Seyit Ali Hameney’e bağlıdır. Fermani Altun ile hiçbir bağlantımız yoktur. İstanbul Zeynebiye Grubu lideri Selahattin Özgündüz ile hiyerarşik bir bağımız yoktur ve onu Türkiye’deki Caferilerin lideri olarak görmüyoruz. Sadece Kevser Grubu Caferilerinden yayın desteği almaktayız” (KK-2).

Ehli Beyt Camii imamı Arapoğlu ise doğrudan vakfın bağlı bulunduğu bir üst birimin olmadığını söylemekle beraber, Ehli Beyt Alimler Birliği’ne (Ehla-Der) üyeliklerinin olduğunu söylemiştir. Ehli Beyt Alimleri Birliği, Türkiye’de etnik ve kültürel olarak birbirinden farklı olan bütün Caferilerin birliğini sağlamaya çalışan bir kurumdur (Banaz, 2020:106).

Çorum Ehli Beyt Vakfı, özü itibarıyla Şahin’in de yukarıda ifade ettiği gibi Türkiye’deki Alevileri Caferileştirme amacına yönelik hizmetler yapan adeta bir genel merkezdir. Alevi orijinli bir yapıya sahip olan vakıf, aslında Türkiye’de Caferilik alanında çalışmalar yapan bütün kurumlarla irtibatlıdır (Banaz, 2020:123). Bu anlamda çevre illerde özellikle Alevilerin yaşadığı Amasya, Tokat, Kırıkkale, Kayseri, Erzincan, Malatya, Gümüşhane, Ankara, İstanbul gibi illerdeki birçok dernek Çorum Ehli Beyt Vakfı çabalarıyla kurulmuş ve bunların kuruluşlarında vakıf bizzat öncülük etmiştir (KK-2). Bahsettiğimiz bu illerdeki dernek mensupları her yıl Aşura-Matem programlarında Çorum Ehli Beyt Camii’nde toplanarak buradaki programlara iştirak etmektedir. Bu derneklerin çeşitli vesilelerle Çorum’daki programlara katılmaları ve özellikle burada toplanmaları Ehli Beyt Vakfı’nın bu anlamda bir genel merkez olduğu fikrimizi ispat eden önemli bir göstergedir.

Teoman Şahin Türkiye’de hiç kimseyi Caferilerin lideri olarak görmediklerini, bağımsız bir yapı olduklarını ifade etmektedir. Ancak yaptığımız araştırma neticesinde Çorum Ehli Beyt Vakfı’nın Türkiye’deki bütün Caferilerle irtibatlı olduğunu, özellikle de Kevser Grubu ile çok yakın temas halinde olduklarını tespit ettik. Nitekim Kevser Grubu ile Çorum’daki Caferileşen Alevilerin taklit mercilerinin İran’ın Kum kentindeki Ayetullah Hameney olması da bunun bir ispatıdır. Aynı zamanda Ehli Beyt Vakfı’nın vatandaşlara dağıttığı ve kütüphanelerinin çoğunluğunu oluşturan yayınlar yine Kevser Grubu’na ait eserlerdir. Bu verilerden yola çıkarak Çorum Ehli Beyt Vakfı’nın Türkiye’deki Zeynebiye ve Kevser Grubu olarak bilinen iki ana yapıdan Kevser Grubu oluşumu içerisinde olduğunu söylemek mümkündür.

Çorum Ehli Beyt Vakfı sözcüsü Teoman Şahin ile gerçekleştirdiğimiz mülakatlarda Şahin, İslam ve Kur’an’ın önemi üzerinde yoğun bir şekilde durmuş, fıkıhlarının

farklılığı üzerine vurgu yapmış, Şii-Caferi fıkına göre ibadet yapmalarının onlar için ne kadar önemli olduğunu her fırsatta dile getirmiştir. Çorum'daki Caferileşmiş Alevilerin aynı bölgede yaşayan diğer Alevilerden ayrılan en önemli farklılıkları Bektaşiliği reddetmeleri ve cemevi yerine camiyi ön plana çıkarmalarıdır. Vakfa bağlı kişiler tarafından yapılan konuşmalarda Gerçek Alevilik olarak isimlendirdikleri Caferiliğe ve On iki İmama güçlü bir vurgu, Bektaşiliğe ise açıktan ve çok sert eleştiriler yapmaları kolaylıkla görülmektedir. Bu güçlü eleştiri Şahin'in "Alevilere Söylenen Yalanlar" isimli kitabında "Aşura" ve "Ondört Masum" isimli 1991-1995 yılları arasında vakfın çıkardığı dergilerde de açıkça görülmektedir (Üzüm, 1999: 363).

Çorum'daki Caferileşen Aleviler On iki İmam ve İmamiye Şiiliği'nin takipçisi olduklarını, Bektaşilik Tarikatı'nı reddettiklerini ve Aleviliğin özünün On iki İmam Şiiliği olduğunu söylemektedir. Bu anlamda İslam şeriatının kurallarının Aleviler tarafından da uygulanması gerektiğini dile getiren buradaki Caferileşen Aleviler, aslında daha çok olanı değil, olması gerektiği düşündükleri Aleviliği dillendirmektedirler.

Şahin ve Arapoğlu ile yaptığımız görüşmeler neticesinde her ikisinin de İmamiye Mezhebi hakkında derinlemesine bir bilgiye sahip olmaları dikkatlerimizi çeken hususlardan olmuştur. Aleviliği, Caferilik olarak gören hareketin lideri Teoman Şahin'e göre; Allah tarafından koyulan, zamana ve mekana göre değişmeyen Alevilik prensipleri her zaman aynı olacağı için "Anadolu Aleviliği" diye bir şeyden bahsetmek mümkün değildir. Yine onun düşüncesine göre, Alevilik ile Bektaşilik birbirinden oldukça farklıdır. Şahin, Bektaşiliği Osmanlı'nın kurduğu bir tuzak olarak görmektedir. Yine Şahin'e göre Aleviler birtakım dini uygulamaları yerine getirirken Bektaşiler bunların hiçbirini yerine getirmeyen bir gruptur. (Şahin, 1995: 208).

Çorum'da yaşayan Caferileşmiş Aleviler Ehli Beyt Vakfı sayesinde bölgede hem kendilerinden olan hem de olmayan Aleviler için yoğun bir şekilde basın, yayın ve irşat faaliyetleri yapmaktadır. Bu amaca yönelik vakfın sanal ortamda üç adet web sitesi ve bir de sosyal medya hesabı bulunmaktadır. Bu siteler aracılığı ile vakıfla direkt irtibat kuramayan kişilere, Caferilik inancının öğretilmesi gerçekleştirilmekte ve vakfın güncel bazı meseleler hakkındaki bakış açıları duyurulmaktadır. Bu sitelerde eğitim amaçlı yazılar, köşe yazıları, video ve haberler yer almaktadır (Banaz, 2020: 245).

Vakfın, Teoman Şahin yönetimindeki www. Alevisesi.com internet sitesinden başka sahip olduğu internet siteleri şunlardır: <http://www.corumehlibeytvakfi.com>, www.aleviCaferi.com ve [facebook.com/corumehlibeytvakfi](https://www.facebook.com/corumehlibeytvakfi). Vakfın çıkardığı bazı basılı yayınlar ise, Alevilere Söylenen Yalanlar, Alevilik Nedir?, Ehli Beyt Mektebinde Temel İnançlar, Aşura Dergisi, Ondört Masum Dergisi, cuma bültenleri, ramazan bültenleri ve bayram bültenleridir (Banaz, 2020: 245).

Orijinal ismi "Aşura, Aylık Ehli Beyt Kültür ve Siyaset Dergisi" olan *Aşura Dergisi* 1989-1994 yılları arasında Caferileşen Aleviler tarafından Çorum Merkez'de çıkarılan, küçük hacimli 25-30 sayfalık bir dergidir. Derginin sahipliğini ve sorumlu

yazı işleri müdürlüğünü Turan Gölcük yapmıştır. Şu anda İstanbul'da ikamet eden, ancak derginin çıkarıldığı yıllarda Çorum'da oturan Gölcük, derginin faaliyet göstermesindeki en önemli isimlerdendir. Dergide müstear bir isimle yazılar yazan, kendisini sürekli geri planda tutarak dergiye önemli katkılar sağlayan ikinci isim ise vakfın kurucusu olan Teoman Şahin'dir (KK-2).

Aşura Dergisi geçmiş yıllarda Çorum'daki Alevilere yönelik irşat faaliyetlerinde önemli bir araç olmuştur. Bu dergi 5 yıl boyunca düzenli olarak 21 sayıya kadar çıkartılmış; Alevileri Caferilik ile tanıştırmayı ve bu mezhebi onlara aşılarmayı amaç edinmiştir (Taşğın, 2004: 146). Dergideki yazılarda Çorumlu Caferileşmiş Aleviler bir yandan Caferiliğin esaslarını tanıtmış diğer yandan da Alevilik, Kızılbashlık ve Bektaşilik üzerinde durarak mukayeseli olarak bu iki anlayışı anlatmaya çalışmışlardır (Gölcük, 1991: 12). Teoman Şahin de yine bu dergide Alevilikle Kızılbashlığın aynı olduğunu ısrarla vurgulamış; Bektaşilik ile Kızılbashlık veya Alevilik arasında bir bağlantının olmadığını ve Osmanlı Devlet adamlarının On iki İmam'ın izinden giden Kızılbash dedelerini kendilerine çekmek için Bektaşilik Tarikatı'nı kurduğunu iddia etmiştir. Ayrıca Şahin, günümüzde Aleviliği temsil edenlerin, Alevilikle ilişkilerinin olmadığını ve özellikle inanç, ibadet ve sosyal ilişkilerinde Aleviliğin dışında Alevilikten başka bir şey ile kendilerini ifade etmekte olduklarını dile getirmiştir (Şahin, 1995: 15).

*Aşura Dergisi'*nden sonra Caferileşen Aleviler, 1991 yılında *Ondört Masum* adıyla bir dergi daha çıkarmışlardır. Bu dergi de günümüzde yayın hayatını sürdürmemektedir. Aslında dergi mahiyetinde olmayan 3-4 sayfalık el ilanı benzeri çıkarılan bu yayın hakkında Şahin, maliyet açısından ucuza gelmesi ve çok sayıda bastırılıp herkesin eline geçmesini amaçladıkları için böyle yaptıklarını söylemiştir. Bu dergide yazılan yazıların amacı *Aşura Dergisi'*nde olduğu gibi Caferiliği tanıtmak ve Bektaşiliğin yanlışlığını ortaya koymaktır (Şahin, 1993: 4).

Ehli Beyt Vakfı etrafında bir araya gelen Çorumlu Caferileşmiş Aleviler, günümüzde yayın ve irşat faaliyetlerini çoğunlukla sanal ortamda, vakfa ait internet sitelerinden yapmaktadır. Vakfın ileri gelenleri günümüzde sadece önemli gün ve ihya edilecek bazı geceler için el broşürleri bastırıp halka dağıtmaktadır.

3. Çorumlu Caferileşmiş Alevilerin Temel İnanç Esasları

Caferiliğin inanç esasları bütün temel Caferi kaynaklarda tevhit, adalet, nübüvvet, imamet ve mead olmak üzere beş kısımda gösterilmektedir. Ancak bazı son dönem Caferi kaynaklarında hem kendilerinin başka mezhepten olanları iman dairesi içinde gördüklerini göstermek, hem de onların kendilerine yumuşak bir tavırla bakmalarını temin etmek gibi sebeplerle bu konuda bir ayrıma gidilmiş, inanç konularında usûlü'd-din ve usûlü'l-mezhep diye bir ayırım yapılmıştır. Bu anlayışa göre Caferi Mezhebi'nde tevhit, nübüvvet ve mead usûlü'd-dini; adalet ve imamet ise usûlü'l-mezhebi oluşturmaktadır (Şirazi, 2011: 4-5; Gölpınarlı, 2011: 228).

Caferi Mezhebi'ne göre bir kimsenin Müslüman olması, İslam'a girmesi Allah'ın birliğine ve Hz. Muhammed'in peygamberliğine "*Eşhedü en la ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden resülullah ve eşhedü enne Aliyyen veliyyullah*" şeklindeki iki kelime-i şehadet ile şehadet etmesi ile başlamaktadır. Ancak birtakım şartlar da vardır ki onların gerçekleşmesi durumunda Müslüman kimse mümin olur ve İslam derecesinden iman derecesine yükselir. Bir Müslüman, tevhidi, yani Allah'ın birliğini, Hz. Muhammed'in onun kulu ve son elçisi olduğunu, Kur'an'ı ve onda yer alan her şeyi; hesap, kıyamet, cehennem ve cennet gibi konuları kabul etmekle ve onlar için gerekli amelleri gerçekleştirmekle ancak iman derecesine erişebilir. Caferilikte iki kelime-i şehadetten sonra önemli olan şartlar: namaz, oruç, zekat, hac, mead ve geçmiş peygamberlere inanmaktır. Ayrıca Hz. Muhammed'in ehli beytini sevmek, onlara bağlı olmanın lüzumuna inanmak, onların düşmanlarına düşman, dostlarına dost olmak, bir Caferinin yapması gereken vazifelerdendir (Hamedani, 2014: 66-67).

Çorum'da yaşayan Caferileşmiş Alevilerin inanç ve ikrarlarını oluşturan şehadetleri şöyledir: Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur. Şehadet ederim ki Hz. Muhammed Allah'ın kulu ve elçisidir. Şehadet ederim ki İmam Ali Allah'ın dostu, velisidir. Şehadet ederim ki İslam, dinimdir. Şehadet ederim ki Kur'an kitabımdır. Şehadet ederim ki Kabe kiblemdir. Şehadet ederim ki yolum Aleviliktir. Şehadet ederim ki mezhebim Caferilik'tir. Şehadet ederim ki, Hz. Ali imamımdır, Hz. Hasan imamımdır, Hz. Hüseyin İmamımdır, Hz. Zeynel Abidin imamımdır, Hz. Muhammed Bakır imamımdır, Hz. Cafer Sadık İmamımdır, Hz. Musa Kazım İmamımdır, Hz. Ali Rıza imamımdır, Hz. Muhammed Taki imamımdır, Hz. Ali Naki imamımdır, Hz. Hasan Askeri imamımdır, Hz. Mehdi imamımdır. Şehadet ederim ki namaz dinin direğidir, oruç, hac, zekât, humus, cihat, iyiliği emretmek kötülükten sakındırmak, ehli beytin dostlarına dost, düşmanlarına düşman olmak ve anne-babaya saygı göstermek farzdır. Şehadet ederim ki cennet haktır, cehennem haktır, kıyamet haktır, sırat köprüsü haktır ve insanlar yaptıklarından dolayı hesaba çekilecektir. İyiler cennete ve kötüler cehenneme gidecektir (KK-3).

3.1.Tevhit

Allah'ın varlığı ve birliği anlamına gelen tevhit inancı, Hz. Adem'den Hz. Muhammed'e kadar bütün peygamberlerin insanlara ulaştırmaya çalıştıkları inanç esaslarının ilkinin teşkil etmektedir. Aynı zamanda bu inanç Hz. Muhammed'den sonra ortaya çıkan tüm İslam mezheplerinin ortak noktası olduğundan İmamiye'de de üzerinde hassasiyetle durulan bir inanç esasıdır. İmamiye'de tevhit, Allah'ın zat, sıfat ve fiil bakımından birleşmesi demektir. Allah'ın sıfatları zatının aynısıdır. Bundan mütevellit Kur'an mahluktur (yaratılmıştır), Allah'ın dünyada ve ahirette görülmesi kesinlikle mümkün değildir (Misbah, 2007: 94; Şirazi: 2001: 18).

Caferilikte tevhit inancı kendi içinde dört esasa ayrılmaktadır. Bunların ilki Tevhit-i Zati'dir. Bu esas Allah'ın zatının bir olup, ortağının, vekilinin bulunmayışına inanmaktır. Onun zatı her türlü noksan sıfatlardan münezzehtir. Eşi, benzeri, ortağı

yoktur ve yarattıklarına benzemez. Bir mekanı, cismi, şekli, ağırlığı, genişliği yoktur. Onun gücü ve kudreti her şeye yeter. İnsan, onun zati karşısında aciz kalır; çünkü insandaki güç, kuvvet ve kudret yalnızca ondandır. (Şirazi, 2001: 21-24).

İkinci esas Tevhit-i Sıfat'tır. Allah'ın sıfatlarının zatından ayrı bulunmadığına inanmaktır. İmamiye alimleri Allah'ın sıfatlarını tıpkı Ehli Sünnette olduğu gibi; su-buti ve selbi olmak üzere iki kısma ayırmıştır. Allah'ın subuti sıfatları sekiz tanedir. Bunlar: 1- Allah "Kadir-i Muhtar" dır; o her şeye kadir, hiç bir şeyde aciz değildir. 2- Allah "Alim"dir; her şeyi künhüyle bilir ve sonsuz ilim sahibidir. 3- Allah "Hay"dir; hayatı daimdir, daima diridir fakat bu dirilik ruh ile değildir. 4- Allah "Mürid ve Karirih"tir; o, irade eden, iyiliği emreden ve kötülüğü hoş görmeyendir. 5- Allah "Müdrük" tir; o, her şeyi duyar, görür idrak eder fakat görmesi ve duyması gözle ve kulakla değil zati bilgisiyile gerçekleşir. 6- Allah "Kadim" dir; onun evveline evvel yoktur, varlığından önce yokluk tasavvur edilemez sonuna son yoktur, baki ve ezelidir. 7- Allah "Mütেকellim"dir; emirlerini herhangi bir yolla ileten ve duyurandır, kelamı yaratandır ancak bu kelam ve duyurma işi dil ile yapılan bir iş değildir. 8- Allah "Sadık"tır; o, her vaadinde sadıktır, vaadinden dönmez, yalancılık (kizb) ona caiz olmaz. (Gölpınarlı, 2011: 236).

Bu sıfatlar Allah'ın sübuti sıfatlarıdır ve İmamiye'ye göre bütün Müslümanların bunlara inanması gerekir. Allah'ın selbi sıfatları, yani Allah'ta olmayan veya bulunmaması gereken sıfatlar ise yedi tanedir: 1- Allah mürekkeb değildir; yani birçok cismin birleşiminden meydana gelmemiştir. 2- Allah cisim değildir; mekanı yoktur ve görülmez. 3- Allah'ın sıfatları hadis değildir; teceddüt etmez. 4- Allah gözle görünmez. 5- Allah'ın şeriki, benzeri yoktur. 6- Allah muhtaç değildir ve olmaz. 7- Allah'ın sıfatları zatına mugayir değildir. (Gölpınarlı, 2011: 237).

Üçüncü Tevhit esası Tevhit-i Fiili'dir. Yaratmak, yaşatmak, öldürmek gibi işle-rin ancak Allah tarafından yapıldığına ve ef'alinde ortağı, yardımcısı, iradesine cebre-den bulunmadığına inanmaktır. Kısaca, Allah'ın fiilleri yönünden birleşmesi şeklinde tarif edebileceğimiz tevhit-i fiil, kâinatın Allah'ın idaresinde olması manasına gel-mektedir (Gölpınarlı, 2011: 238).

Tevhidin son esası ise Tevhit-i İbadet'tir. İbadete layık olan yalnızca Allah'tır. Ondan başka tapılacak bir varlık yoktur. Ondan başkasına ibadet edilemez, aksi bir durumda Allah'a şirk koşulmuş olunur. Allah'tan başka ne bir meleğe, ne bir peygambere, ne bir imama, ne bir evliyaya ne de bir şahsa kulluk edilemez. Bu tevhit anlayışına göre Peygamberler ve özellikle de Hz. Muhammed ancak Allah'ın iz-niyle şefaath ederler; Müslümanlar da peygamberler ile Allah'a tevessül edebilirler. Ancak onlardan hiçbirine, ibadet edilemez; Allah'ı bırakıp ondan bir şey istenemez. Allah'tan başkasına yalvarıp, bir şey istemek insanı küfre götürür. İşte bu inanışa "Tevhit-i İbadet" denmektedir (Şirazi, 2001: 21-24; Gölpınarlı, 2011: 239).

Çorum'da yaptığımız araştırmada buradaki Caferileşen Alevilerin tevhit inanış-larında yukarıda verdiğimiz Caferiliğin tevhit inancına ters düşecek bir anlayışlarının

bulunmadığını ve şefaata inancına da sahip olduklarını tespit ettik. Buradaki Caferileşen Aleviler, sahada yaptığımız mülakatlarda sadece Allah'ın varlığının bilinmesinin kişiyi kurtarmayacağını, tevhide inanan birinin buna ispat olarak ibadetlerini yerine getirmesi gerektiğini söylemişlerdir (KK-2, KK-3).

Çorum'daki Caferileşmiş Alevilerin Allah'ın görülmesi (rüyetullah) konusundaki görüşleri ise farklılık arz etmektedir. Yaptığımız mülakatlarda sadece Teoman Şahin, Özgür Arapoğlu, Tekin Polat ve cami cemaatinden bazıları İmamiye'nin kitabi bilgilerine uygun bir şekilde Allah'ın cisim ve madde olmadığından, dünya ve ahirette görülemeyeceğine inandıklarını söylemiştir. Ancak konu hakkında derinlemesine bilgiye sahip olmayan Çorum'daki Caferileşmiş Alevilerin büyük bir kısmı Allah'ın ahirette görülebileceğini, en azından görmek istediklerini söylemiştir (KK-4, KK-5, KK-6, KK-7, KK-8, KK-9). Çorum'daki Caferileşmiş Alevilerden bazılarının İmamiye itikadından farklı görüşlere sahip olması kanaatimizce onların hâlen Aleviliğe ait anlayışların etkisinde olmalarından kaynaklanmaktadır. Nitekim Anadolu'da Yaşayan Alevilerin çoğu Allah'ın ahirette görülebileceğine inanmakta ve bu anlayışı "Didar Görmek" şeklinde ifade etmektedir (Üçer, 2008: 223).

3.2. Nübüvvet

Nübüvvet ya da peygamberlik, Allah'ın bizzat kendisinin seçtiği özel kullarını Cebrail vasıtasıyla veya doğrudan vahiy yoluyla ilahi tebliğ vazifesi ile görevlendirmesidir. Caferiler, Kur'an-ı Kerim'in bildirdiği gibi bütün peygamberlerin Allah tarafından gönderilmiş olduğuna, insanlar içerisinde dereceleri yüceltilmiş, nübüvmete mazhar edilmiş, Allah'ın emirlerini kullara tebliğ vazifesiyle görevlendirilmiş kullar bulunduğuna inanmaktadır. Bu inancıya göre Allah, peygamberlerini halka gerçeğe davet için göndermiştir. Peygamberler arasında derece farklılıkları olmasına rağmen hepsi Allah tarafından, insanları tek olan Allah'a imana, iyiliğe, üstünlüğe davet etmek için gönderilmiştir. Bu açıdan aralarında bir fark yoktur. Hepsinin nübüvvetine iman etmek gerekmektedir (Gölpınarlı, 2011: 275; Şirazi, 2001: 30; Misbah, 2007: 129).

Nübüvvet konusunda bütün Caferiler, Peygamber göndermenin Allah'a vacip olduğuna, dünyaya gönderilen peygamberlerin sayısının kesin olmamakla beraber yüz yirmi dört bin olduğuna, onların masum olduğuna, Allah'ın izni ve iradesiyle mucizeler gösterdiklerine inanmaktadır. Bununla birlikte onlar, Peygamberlerin şefaata edebileceğine, büyük (ulu'l-azm) peygamberlerin Nuh, İbrahim, Musa, İsa ve Muhammed olduğuna, Hz. Muhammed'in son ve en üstün peygamber olduğuna, peygamberlik kapısının son peygamber Hz. Muhammed ile birlikte kapandığına, Hz. Muhammed'in en büyük mucizesinin Kur'an-ı Kerim olduğuna, Miracın ruh ve bedenle birlikte yapıldığına inanmaktadır (Şirazi, 2001: 30-32; Misbah, 2007: 177).

Çorum'da yaşayan Caferileşmiş Alevilerin nübüvvet ve Hz. Muhammed'in peygamberliği konusunda yukarıda verdiğimiz Caferiliğe ait kitabi bilgilere ters düşen

herhangi bir inançları bulunmamaktadır. Konu hakkında görüşlerine başvurduğumuz Çorum'daki Caferileşmiş Aleviler Allah'ın dünyaya yüz yirmi dört bin peygamber gönderdiğini, bütün peygamberlere inandıklarını, Hz. Muhammed'e inanmayan birinin Müslüman olamayacağını, Hz. Muhammed'in Allah'ın en seçkin en sevdiği kulu ve son peygamberi olduğunu, Habibullah olduğunu, bütün peygamberlerin imamı ve önderi olduğunu söylemişlerdir (KK-2, KK-3, KK-10, KK-11, KK-12).

Caferilerin nübüvvet konusu içerisinde değerlendirdiği diğer bir konu da meleklerle ve kitaplara iman konusudur. Çünkü peygamberlere kitaplar verilmiştir ve bu kitaplar melekler vasıtasıyla vahyedilmiştir (Şirazi, 2001: 24; Gölpınarlı, 2011: 299).

Caferi Mezhebi'nde meleklerin varlığını tasdik etmek, her Müslümanın inancı gereken zorunlu unsurlardan biridir. Cebrail ilahi vahyin emindir ki, Kur'an-ı Hz. Muhammed'e o getirmiştir. Melekler nurdan yaratılmış olup yaratıklar içerisinde sayıları en fazla olan varlıklardır. Gökte hiçbir yer yoktur ki, orada Allah'ı tespih ve takdis eden bir melek bulunmasın. Yine yeryüzünde hiçbir varlık yoktur ki, ona vekil tayin edilmiş bir melek bulunmasın. Melekler yemezler, içmezler, evlenmezler, maddi ve cismani vücuttan münezzehtirler, onlar hakkında şekil ve suretten bahsedilemez. Göklerde ve yerlerde bulunan melekler kısım kısımdır. Bir kısmı gökte devamlı secde halinde, bir kısmı rüku halinde, bir kısmı ayakta. Ne halde olurlarsa olsunlar daima Allah'ı tespih ve takdis ederler (Hamedani, 2014: 70).

Caferiler Allah'ın özel vazifelerle görevlendirmiş olduğu melekleri olduğuna inanırlar. Bunlardan bazıları peygamberlere vahyi iletmekle vazifeli, bazıları insanların amellerini yazmakla görevli, bazıları da ruhları kabzetmekle görevlidir. Yine bazıları müminlere yardımla ve Allah'a isyan edenleri cezalandırmakla görevlidir. Bu görevler Allah'ın izni ve onun kudreti sayesinde gerçekleşir (Şirazi, 2001: 23).

Caferilere göre Allah tarafından insanları irşat için, peygamberlere kitaplar ve sahifeler nazil olmuştur. Bunların en mühimleri Hz. Davud'un Zebur'u, Hz. Musa'nın Tevrat'ı, Hz. İsa'nın İncil'i ve Hz. Muhammed'in Kur'an'ıdır. Bugün Zebur, Tevrat ve İncil, o mukaddes kitapların asılları değildir. Bunlar İsrailoğulları ve Hz. İsa'nın öğrencileri tarafından yazılmıştır. Bugünkü Tevrat ile İncil'de öyle konular vardır ki, bu kitapların hainler tarafından tahrif edildiğini ispat etmektedir. O kitaplarda aklın almayacağı, kabul etmeyeceği, yakışsız isnatlar ve iftiralar vardır. Mesela; Hz. Yakup'un Allah ile görüşmesi, Hz. İbrahim'in Allah için kebab pişirmesi, Hz. Lut'un kızlarının babalarına şarap vermesi ve ondan hamile kalmaları gibi. Bütün bunlar yalandır, gerçek dışıdır ve küfürdür. (Hamedani, 2014: 79).

Çorum'da yaşayan Caferileşmiş Alevilerin meleklerle ve kitaplara iman konusunda Caferilere ait temel kaynaklarda verdiğimiz kitabi bilgilere ters düşen bir inançlarının olmadığını, ancak meleklerin mahiyetleri ve fonksiyonları hakkında bilgi sahibi olmadıklarını gözlemledik. Alanda yaptığımız mülakatlarda onların Kur'an-ı Kerim'in Allah tarafından Hz. Muhammed'e vahyedilen kitap olduğuna, o kitabın in-

sanların ihtiyacı olan her şeyi bildirdiğine, belagat ve fesahatta eşi bulunmadığına, insanları acze düşüren ebedi bir mucize olduğuna inandıklarını tespit ettik (KK-4, KK-7, KK-8, KK-14, KK-16, KK-17). Çorum'da yaşayan Caferileşmiş Aleviler, Kur'an'ı Kerim'i yakmak, bir yere atmak, ona ayakla basmak yahut onu aşağı bir yere koymak gibi davranışların asla doğru olmadığına; bu çeşit davranışlardan birini kasıtlı olarak yapan kişinin kafir olacağına ve dinden çıkacağına inanmaktadır (KK-2, KK-9).

Çorum'da yaşayan Caferileşmiş Aleviler, günümüzde Müslümanların elinde bulunan Kur'an'ı Kerim'in, Hz. Muhammed'e indirilen Kur'an ile aynı olduğuna ve onda hiçbir tahrifatin olmadığına inanmaktadır. Nitekim Çorum'daki Caferileşmiş Aleviler, Kur'an'ı Kerim hakkında eksiklik veya fazlalık iddia eden birinin kafir olacağını, kendilerinin bu tür bir itham ile suçlanmasına çok üzüldüklerini, tahrifin Kur'an'ın yorum ve tercümesinde yapıldığını, bu iddiaların Şia'nın Ahbari ve Gulat denilen aşırı Şii'lere ait fikirler olduğunu söylemektedir (KK-2, KK-3, KK-10, KK-13).

Çorum'da yaşayan Caferileşmiş Alevilerin ellerindeki Kuran-ı Kerim'ler hakkında son olarak şunları söylememiz gerekmektedir: Müşahede ettiğimiz kadarıyla buradaki Caferileşmiş Alevilerin Ehli Beyt Camii'ndeki ve evlerinde okudukları Kur'an'ı Kerim'ler Şii düşünceye uygun olarak tercüme edilmiştir. Bu Kur'an'ı Kerimlerde Hz. Ali'nin imametini ispat etmek için bazı ayetlerin tercümelerinde açıklamalar vardır. Örneğin, Rad Suresi 7. ayetin mealinde şöyle bir açıklama vardır: "Resulullah korkutucudur ve her dönemde bizden halkı peygamberin getirdiğine hidayet eden bir hidayetçi vardır. Resulullah'tan sonra hidayetçiler, Ali ve ondan sonra birbiri ardına gelen varislerdir" (Turabi; 2013: 249).

Benzer bir durum fıkıhla ilgili bazı ayetlerin tercümelerinde de görülmüştür. Örneğin Maide Suresi'nde abdesti anlatan ayet şöyle tercüme edilmiştir: "Ey iman edenler! Namaz için kalktığınızda yüzünüzü ve dirseklere kadar (dirseklerle birlikte) ellerinizi yıkayın. Başınızı ve üzerindeki çıkıntılara (veya topuklara) kadar ayaklarınızı meshedin" (Turabi; 2013: 107).

Son tahlilde, Çorumlu Caferileşmiş Aleviler bugün Müslümanların elinde bulunan mevcut Kur'an'ın tahrif edilmediğine, onun asıl ve orijinal haliyle Allah tarafından korunduğuna inanmaktadır. Onlara göre, Kur'an'daki tahrifat ayetlerin meal ve tefsirindedir. Bundan dolayı da onlar Şii telakkiye uygun olarak çevirisi yapılmış meal ve tefsirleri okumaktadır.

3.3. İmamet ve Mehdi Anlayışı

Şia'nın inanç sisteminin temelini oluşturan imamet anlayışı, İmamiye'nin inanç esaslarının üçüncüsünü teşkil etmektedir. Bu inanç, genelde Şia'yı, özelde de İmamiye'yi diğer İslam mezheplerinden ayıran en temel anlayıştır. Sözlükte liderlik, kılavuzluk ve önderlik anlamlarına gelen imamet, aslında bir kişinin peygamberi temsilen din ve dünya işlerini yürüttüğü umumi bir başkanlık sistemidir (Gölpınarlı, 2011: 309).

İmamiye denildiğinde ilk akla gelen imamet nazariyesi olmaktadır. Bu nazariye-ye göre yeryüzünde insanları hidayete sevk eden imamlarla birlikte dalalete götüren, sapıklığa sevk eden imamlar vardır. İmamet nübüvvetin ikinci cephesidir, devamıdır, hem de “Nübüvvet-i Amme”den daha üstündür. İmamet ilahi, manevi ve ruhani bir makamdır. İmamiye’ye mensup olanlar, peygamberlere olduğu gibi imamlara da vahyedildiğine ve onların da peygamberler gibi mucizeler gösterebileceklerine inanmaktadır. (Hamedani, 2014: 90; Gölpınarlı, 2011: 303-307).

Caferi alimler Hz. Peygamber’in vefatından sonra Hz. Ali’nin, vasfına iman edilerek değil, bizzat kendisine işaret edilmek suretiyle zahir nas ve gerçek bir tayinle imam olduğunu iddia ederler (Gölpınarlı, 2011:337). Bu mezhebin düşüncesine göre, İmam tayin etmek Allah Teala üzerine vaciptir; dinde ve İslam’da imam tayininden daha önemli bir rükün yoktur. Yeryüzü bir an bile olsa imamlardan hali olamaz. Ancak bu sayede, Hz. Peygamber ümmetinin durumundan endişelenmeden dünyadan ayrılmıştır. Çünkü o, insanlar arasında ihtilafı ortadan kaldırıp, beraberliği sağlamak için gönderilmiştir. Buna göre Hz. Muhammed’in, ümmetini ihmal ederek, her biri başka görüşe sahip, biri diğerine uymayan yollara yönelmiş olarak terk edip ahirete intikali caiz olmayıp, kendisinden sonrası için başvurulacak bir şahsı tayin etmesi, kendisine güvenilen ve herkesin sevdiği bir kimseyi bu maksatla açıkça ortaya koyması vaciptir. Bundan dolayı Hz. Peygamber Hz. Ali’nin imametini bazı durumlarda ima etmek suretiyle bazı durumlarda da açık bir şekilde belirtmiştir. İşte bu yüzden İmamiye’ye göre iman, inanç esaslarından biri olan imamete inanmakla tamamlanabilir (Onat, 1996: 9).

Caferiyye Mezhebi’nde imamların emirleri Allah Teala’nın emirleridir; yasakları onun yasaklarıdır. Bu yüzden onlara itaat Allah’a itaattir, onlara isyan Allah’a isyandır. Onları seven Allah’ı sevmiş, onlara düşman olan da Allah’a düşman olmuştur. İmamlar bilgi, takva, yiğitlik, kerem, temizlik ve bütün üstün huylar, güzel ve övülmesi gereken sıfatlar bakımından insanlığın en yüce derecelerine ulaşmışlar, bu yüzden de imamet makamına yücelmişlerdir. Hükmetmek bakımından da Peygamber’den sonra din ve dünya işlerinde insanların başvuracakları kişiler olmuşlardır. Kur’an’ı Kerim’in tenzilini, tevilini, tefsirini gerçek anlamda ancak onlar bilirler (Mutahhari, 1990:160-165).

İmamiye anlayışına göre Hz. Muhammed’in vefatından sonra On iki Masum İmam gelmiştir. Bu imamlar: Ali b. Ebi Talib (ö.40/660), Hasan b. Ali (ö.49/669), Hüseyin b. Ali (ö.60/680), Ali Zeynelabidin (ö.95/713), Muhammed Bakır (ö.114/733), Cafer Sadık (ö.148/765), Musa Kazım (ö.183/799), Ali Rıza (ö.203/818), Muhammed Cevad (ö.220/835), Ali Hadi (ö.254/868), Hasan Askeri (ö.260/873) ve Muhammed Mehdi (d. 258/872...)’dir (Tebrizi, 1965:7). On ikinci İmam olan Muhammed Mehdi, 255/869 tarihinde doğmuş, 260/873’de öldürülme korkusundan Küçük Gizlilik (Gaybet-i Süğra) dönemine girmiştir. Bu dönem 328/940 tarihine kadar devam etmiştir. Bu zaman diliminde, imam ile ona uyanlar arasında dört sefir insanlarla iletişimi sağlamıştır. 328/940 tarihinden itibaren Büyük Gizlilik (Gaybet-i Kübra) dönemi başla-

miştir. On ikinci İmam halen sağdır; günü geldiği zaman, ortalık zulüm ve küfür ile dolduktan sonra Allah'ın izniyle tekrar taraflarına dönecek ve yeryüzünü adaletle dolduracaktır. Mehdi'ye tabi olanlara düşen görev onu beklemektir. İşte İmamiye'deki "Mehdi" inancının temelini bu görüş oluşturmaktadır (Şirazi, 2001:78; Hamedani, 2014:90).

İmamiye'deki Mehdi inancı, ahir zamanda dünyaya gelmesi beklenen belirsiz bir kurtarıcıya inanmak değildir. Mehdi, babası, annesi, doğum yeri ve birçok diğer alametleriyle tanınan, şu anda hayatta olan ve yeryüzünün imamı olup ancak ilahi hizmet gereği gizli bulunan belli bir şahıstır. İmamiye'ye göre bu şahıs hicri 255'te Şaban ayının 15'inde Cuma sabahı Irak'ın Samarra şehrinde dünyaya gelen İmam Hasan Askeri'nin oğludur (Muzaffer, 1978: 78-80). İmamiye Şiileri, Hz. Adem'den kıyamete kadar yeryüzünün asla Allah'ın hücceti olan masum bir önderden yoksun olmadığına ve olamayacağına inanmaktadır. Onlara göre Allah'ın yeryüzündeki son hücceti İmam Mehdi'dir. Kıyamete kadar da o olacaktır (Bendiderya, 2014:10-15).

Caferilere göre içtihat şartlarına haiz bir müçtehit gaybet zamanında imamın nabî (vekili) dir. Mutlak olarak hakim ve reistir, hüküm vermekte, halka hükmetmekte imamın yetkilerine sahiptir (Türkyılmaz, 2015:157). O'nun hükmünü kabul etmemek, imamın hükmünü kabul etmemektir. İmam'ın hükmünü kabul etmemek ise Allah'ın hükmünü kabul etmemektir. Bu da Allah'a şirk koşmakla birdir. Günümüz İmamiye Şiileri şu an Büyük Gaybet döneminde yaşamakta ve Mehdi'nin zuhurunu büyük bir arzu ile beklemektedir. İmamiye Şiileri Mehdi'nin zuhurunu beklemeyi ibadetlerin en üstünü olarak görmektedir. Ancak bu bekleme sanıldığı gibi insanı tembelleğe iten, ataletle sebep olan pasif bir bekleme değildir. Tam aksine, böyle bekleyiş içinde olanların bunu sağlayacak bir ortamı geliştirmek için çalışması gerekmektedir (Şeriati, 2012: 50-51).

Çorum Ehli Beyt Camii imamı Arapoğlu, Mehdi inanışları konusunda bizlere şunları söylemiştir: "Biz Alevilerin önderi olan, on ikinci imamımız Hz. Mehdi, hicri 255 yılında mübarek Şaban ayının 15. gecesini sabaha karşı Irak'ın Samarra şehrinde dünyaya gelmiştir. Babası on birinci imamımız Hz. Hasan Askeri ve annesi Hz. Davut Peygamberin soyundan gelen Nergis Hanım'dır. Abbasi halifeleri, zulüm saltanatlarının yıkılmasından korktuklarından Hz. Mehdi'yi doğar doğmaz öldürmek istemişler ve babası İmam Hasan Askeri'yi Samarra şehrinde ev hapsine almışlardır. Ancak Allah'ın bir vaadi vardı, zalimler istemese de nurunu tamamlayacaktı. Bundan dolayı annesi Hz. Mehdi'ye hamile iken, aynı Hz. İbrahim peygamberde olduğu gibi mucizevi bir şekilde hamilelik belirtisi kendisinde görülmedi ve Hz. Mehdi gizli olarak dünyaya geldi. Hz. Mehdi babası İmam Hasan Askeri hicri 260 yılında Abbasi halifesi tarafından şehit edildikten sonra imamlık makamını üstlendi. İmam Mehdi'nin 69 yıllık kısa gizlilik (gaybet-i Süğra) ve günümüze kadar uzanan uzun gizlilik (gaybet-i Kübra) dönemi olmak üzere iki türlü gizlenme dönemi vardır. İmam Mehdi insanlık tarihinde gönderilen bütün peygamber, nebi ve imamların yeryüzünde tevhidin dünyaya yayılması yönünde verdikleri mücadeleyi neticelendirecek son ve tek kişidir.

Kendisine Hz. Adem, Nuh ve İsa peygamberler gibi uzun ömür verilen Hz. Mehdi, günümüzde 1152 yaşındadır ve Yüce Allah maslahat gördüğü zaman, onun izniyle zuhur edecek ve insanlığı zalimlerin zulmünden kurtaracak, yeryüzünde Kur'an ve ehli beyt merkezli, insaf, adalet ve insani değerlere dayalı son ilahi evrensel devleti kurup adaleti ve hakkı yayacaktır ” (KK-3).

İmamiye anlayışına göre bir kimsenin Mehdi'yi beklerken yapması gereken bazı ödev ve sorumlulukları vardır. Bunlar: Mehdi'nin sağlığı, sıhhati ve zuhurunun çabuklaşması için ona dua etmek, onu daha iyi tanımak için onun hakkında yazılan kitapları okumak, karşılaşılan her hangi bir zorluk ve sıkıntılarda onu vasıta kılıp ona tevessül ederek kurtuluş dilemek, onun zuhur edeceği dönemde kendisine yardım edecek kişilere ihtiyacı olacağı için kişinin yaşantısını düzelterip onun yardımcılarından olabilecek bir insan olmaya çalışmak, onun hakkında yapılan her türlü toplantı ve programlara katılmak gibi davranışlardır (Bendiderya, 2014: 42-44; Demirci, 2006: 22; Yıldız, 2009: 23).

Şirazi'ye göre yukarıda verdiğimiz vazifeler içinde bekleyişi en aktif tutan görev ise ortamı, zamanın şartlarını İmam'ın kıyamına, zuhuruna hazır hale getirmeye çalışmak, mazlumun yanında olmak ve onun zuhurunun çabuklaşması için dua edip gözyaşı dökmektir (Şirazi, 2001: 80).

Çorum Ehli Beyt Vakfı merkezli Caferileşen Aleviler yukarıda verdiğimiz İmamiye kaynaklarına ait imamet ve mehdi inancı ile ilgili görüşlere inanmakta; imamete inanmayı imanın şartlarından biri olarak kabul etmekte ve bu bağlamda günümüzdeki İran'da bulunan Ayetullah Seyyit Ali Hameney'i On ikinci İmamın nabi olarak kabul etmektedir (KK-3).

Gözlemlerimize göre Çorum Ehli Beyt Camii'nde Mehdi için yapılan dualar genellikle cemaatle birlikte kılınacak bir namazda müezzinin, “Eşhedü enne Aliyyen veliyyullah” demesinden sonra, cemaatin hep birlikte “Allahümme sallı ala seyyidina Muhammed ve ali Muhammed ve accil feracahüm” demesi şeklinde yapılmaktadır. Ayrıca cami imamı her namazın sonunda ayağa kalkıp dua ederken “İmam Mehdi'nin zuhurunu yakın eyle Allahım” diye dua etmektedir. Ölmüş bir kimse için fatiha okunurken de yine Çorum'daki Caferileşmiş Aleviler “Allahümme sallı ala seyyidina Muhammed ve ali Muhammed ve accil feracahüm” deyip sonra Fatiha Suresi'ni okunmaktalar.

Bunlardan başka Çorum'daki Caferileşmiş Aleviler, ilk imamın ayet ve vasiyetle Hz. Ali olduğuna, ilk üç kişinin onun hakkını yediğine, kıyamet kopmadan önce dünyayı adaletle dolduracak kişinin, yani Mehdi'nin de şu anda hayatta olan On ikinci İmam olduğuna, On iki İmamların hepsinin günahsız olduğuna, onların Allah'ın en seçkin kulları olduklarına ve On iki İmamın ruhlarının Hz. Peygamberle birlikte bütün insanlardan ve canlılardan önce yaratıldığına inanmaktadır (KK-1, KK-5, KK-7, KK-10, KK-11, KK-12, KK-14, KK-15).

3.4. Adalet

Caferilerin inanç esaslarından biri de Allah Teala'nın adil olması, kulun ise eylemlerinde hür ve seçme hakkına sahip olması hususudur. Türkçede "adalet" olarak ifade edilen "adl" in sözlük anlamı, eşitlik ve eşitliği sağlamadır. Bu kavram halk dilinde ise, başkalarının hakkına riayet etmek ve zulmün karşıtı anlamlarında kullanılmaktadır. Bu nedenle adaletin tanımı, hak sahibinin bütün haklarının gözetilmesi ve ona verilmesi şeklinde yapılmıştır (Tabatabai, 2009:134; Şirazi, 2001: 94; Misbah, 2007:116).

Caferilere göre iyi, ancak şeriatın iyi olarak kabul ettiği şey olduğu gibi kötü de ancak şeriatın kötü olarak kabul ettiği şeydir. Allah dilerse kendisine itaat edeni cehenneme koyar, isyan edeni cennete koyar, bu Allah için kötü bir şey olamaz, çünkü Allah mülkünde dilediği gibi tasarrufta bulunur. Gerçek manada adalete inanmak, bütün bu nazari şeylerde hakim olarak aklı görmekle mümkündür. Şeriat ancak aklın kabul ettiğini tekit eder. Akıl müstakil olarak bazı şeylerin iyi ve güzel, bazı şeylerin de kötü ve çirkin olduğuna hükmeder; aynı zamanda Allah'ın kötü şeyi hükmetmesi de imkansızdır. Çünkü Allah hakimdir, hükmünde hikmet ve isabet vardır; zulüm ise kötü şeydir, kötü şeyi yapmak hikmete aykırı olduğu gibi itaat edeni azaplandırmak zulümdür. Zulüm ise kötülüktür, Allah kimseye zulmetmez (Kaşifü'l-Gıta, 1966: 61).

Caferilerde Allah'ın insanları bir şeye zorlaması veya bir konuda serbest bırakması meselesi de aslında Allah'ın adalet anlayışına yüklenen anlamdan kaynaklanan bir meseledir. Bu konuda onlar, insanın hür ve seçme şansına sahip olduğuna, iradesinde hür olduğu için insanın yaptığını isteyerek yaptığını ve seçme şansının da bizzat Allah'tan verildiğine inanırlar (Tabatabai, 2009:134; Şirazi, 2001: 94). Allah, kulu yaratmış ondaki seçme vasfını da yaratmıştır. Ancak seçme tüm olarak Allah'ındır; kulun şahsına ait işlerdeki tercih ise kula aittir ve kuldandır. Allah bir kula bir işi zorla yaptırmadığı gibi zorla da terk ettirmez. İnsanın dilediğini yapmasına izin vermiştir. Böyle olmadığı takdirde sevap ve azabın batıl olması, peygamberleri yollamanın, kitapları indirmenin, cennet ve cehennemin faydasız ve abes bulunması icap eder (Gölpınarlı, 2011:263; Şirazi, 2001:91).

Çorum Ehli Beyt Vakfı'na bağlı Caferileşmiş Alevilerin yukarıda verdiğimiz İmamiye Mezhebi'nin adaletle ilgili kitabi bilgilerine ters düşecek herhangi bir inançları bulunmamaktadır. Çorumlu Caferileşmiş Aleviler yapmış olduğumuz mülakatlarda günlük hayatlarındaki iş ve eylemlerinde, Allah'ın mutlak manada adil olduğuna inandıklarını dile getirmişlerdir. Mülakatlar esnasında "Allah iyi ve güzel olanı yapar, kötü ve çirkin olanı yapmaz" sözü sizce doğru mu? diye sordüğümüzde büyük bir çoğunluk "Evet Allah iyi ve güzel şeylerin yaratıcısıdır, kötü ve çirkinlikler Allah'tan değil, kişinin kendi nefsindedir" demişlerdir (KK-2, KK-3, KK-6, KK-7, KK-9, KK-10, KK-11, KK-12).

Caferilerde adalet inancı içerisinde ele alınan bir diğer konu kaza ve kader konusudur. İmamiye'de kaza ve kader, Allah'ın her şeyi önceden bilmesi, bildiklerini

Levh-i Mahfuz'a yazması ve bu yazılanların zamanı gelince takdir edilmesi şeklinde ifade edilmektedir (Hamedani, 2014:74). Bu konu, Allah'ın ilim, kudret ve irade sıfatlarını ilgilendirmesi bakımından tevhidin; kulun mesuliyeti açısından da adeletin konusudur. Kaza ve kader konusu iki yönlü olmasına rağmen İmamiye kaynaklarında ikinci yönü esas alınmış ve adalet başlığı altında işlenmiştir (Kaşifu'l-Gıta, 1966: 52).

Caferiler kadere iman etmeyi insanın özgürlüğüne, geleceğini kendisinin belirlemesine engel olan bir durum olarak görmemektedir. Buna göre insan özgür olarak yaratılmıştır. Kendisine akıl, hikmet ve irade verilmiştir. İnsan, büyüme şartları temin edildiğinde mineralleri emerek büyüyen ne bir bitki ne de içgüdülerine göre hareket eden bir hayvan gibidir. O her zaman kendisini belli kavşak noktalarında bulur ve tüm yollar kendisine açıktır (Muzaffer, 1978: 40; Misbah, 2007:107; Gölpınarlı, 2011:265).

Hamedani, insanın kader karşısında rüzgarın önünde savrulan bir yaprak gibi olduğunu savunan Cebriye'ye karşı çıkmış ve bir Müslümanın kaza ve kadere inanması gerektiğini belirtmiştir. Ona göre kainatta vücut bulan her şey Allah'ın ilmi dahilindedir. Buna kaza denmiştir. Kıyamete kadar vücut bulması takdir edilme işine de kader denmiştir. Dünyada olmuş ve olacak her şeyin bilgisi Allah'ın ilminde mevcuttur. Ezeli ilim olmuş ve olacak her şeye taalluk eder. Ezeli ilmin taalluk ettiği şeylerin dışında bir şey vücut bulmamıştır ve bulmayacaktır (Hamedani, 2014: 74-75).

Ali Şeriatî, kaderi cebir olarak anlamının yanlış olduğunu, bunu Ümeyyeoğulları'nın saltanatlarını korumak düşüncesiyle ortaya attıklarını söylemiş ve kaderi ilk Müslümanlar gibi anlamamız gerektiğine dikkat çekmiştir. Ona göre, olan ve olacak her şeyi, Allah önceden tespit etmiştir. İnsanın fert olarak burada bir rolü yoktur. Dolayısıyla Allah her işi önceden belirlemiş olduğu için insanın konumunu ve durumunu değiştirmek için harcadığı çabalar boşunadır diyen bir kaza ve kader anlayışı geliştiği zaman ortada İslam kalmayacak ve bu durum da Müslümanlarda pısrıklığı sebep olacaktır (Şeriatî, 1990:109-110).

Çorum'da yaşayan Caferileşmiş Alevilerin kaza ve kader inançlarında yukarıda verdiğimiz İmamiye'nin kitabî bilgilerine ters düşen bir durumları yoktur. Nitekim iyi ve kötü, insanın bütün davranışlarında hür ve serbest olduğuna inanıyor musunuz? şeklindeki sorumuza, "insan hür ve serbesttir" şeklinde cevap vermişlerdir (KK-2, KK-3, KK-5, KK-8, KK-10, KK-11, KK-12). Bunun yanında, "İnsan bütün fiillerinde serbest olamaz, gücü yetenlerde serbest, yetmediği şeylerde serbest değildir ikisinin arasındadır" (KK-10); "Bazen seçme şansımız olmaz, insana hem dışardan bir müdahale vardır hem de insanın bir serbestliği vardır" (KK-2); "İnsan tüm fiillerini kendi seçer, Allah da onu yaratır" (KK-13) şeklinde cevap verenler de olmuştur.

Çorum Ehli Beyt Vakfı Camii imamı Arapoğlu ise kader inanışları konusunda bize şu açıklamayı yapmıştır: "Bizim inancımız tertemiz imamlarımızdan gelmektedir. O inanç da kader hakkında ifrat ve tefritten uzak olmaktadır. İmamımız Cafer Sadık aleyhisselam bu orta yolu tavsiye etmiştir. Biz diyoruz ki insan bütün iş ve hareketle-

rinde küfür veya imandan birini tercih etmekte serbesttir. Allah kimseyi imandan veya küfürden birini tercih etmeye zorlamaz” (KK-3).

Caferilikte kaza ve kadar konusuyla bağlantılı olarak verebileceğimiz son bir konu da beda anlayışıdır. Bu anlayış dinin aslından olmamakla birlikte bu ekolün mensupları tarafından inanç konuları arasında sayılmakta ve bu yönüyle de onlar diğer İslam mezheplerinden ayrılmaktadır (Zahir, 1984: 55; Fıglalı, 2008: 221). Beda'nın kelime manası, belirlemek, ortaya çıkmak demektir (Gölpınarlı, 2011:269). Terim olarak ise, Allah'ın belli bir şekilde gerçekleşeceğini haber verdiği bir olayın daha sonra başka bir şekilde gerçekleşmesi olarak tarif edilmektedir (Muzaffer, 1978: 35-36). Bir başka ifade ile beda, meydana geleceğine önceden işaret edilen bir olayın gerçekleşeceğine inanıp da sonradan buna aykırı bir hadisenin vuku bulmasıdır (Gölpınarlı, 2011: 270).

Genel kabule göre beda anlayışını ortaya çıkaran olay Cafer Sadık'ın, sağlığında oğlu İsmail'in imametini bildirmesine rağmen, onun kendisinden önce ölmesidir (Fıglalı, 2008: 230). Rivayetlere göre Cafer Sadık, oğlu İsmail'in kendisinden sonra imametinden söz etmiş, ancak daha sağlığında oğlunun ölmesi üzerine “Beda billah (Allah kararını değiştirdi)” demiştir. Bundan dolayı bazı âlimler beda anlayışı için, “İmamiye’de imamlar masum olduklarından, Cafer Sadık’ı bu durumdan kurtarmak ve bu olayı insanlara izah edebilmek adına ortaya çıkarılmış bir anlayıştır” demişlerdir (Zahir, 1984: 56).

Çorum'daki Caferileşmiş Aleviler beda inancı hakkında, cami imamları ve vakıf yöneticileri hariç, bilgi sahibi değildir. Alanda yaptığımız mülakatlarda birçok kişi bize beda ismini hiç duymadığını söylemiştir (KK-4, KK-5, KK- 6, KK- 7, KK-8, KK-12, KK-15, KK-16, KK-17). Çorumlu Caferi hocalar bu konuya camilerinde, vaaz ve hutbelerde, konferans ve panellerde neredeyse hiç değinmemektedir. Ayrıca Çorum'da yaz aylarında çocuklar için açılan Caferilik kurslarında da bu konu anlatılmamaktadır.

Cami imamı Arapoğlu, mülakatlarımız esnasında beda'yı bize Kur'an'daki nesh olayı ile izah etmiştir. Ona göre beda, Allah'ın fikir değiştirmesi değildir. Bir olayın beklentinin dışında gerçekleşmesi veya tehir edilmesidir. Bu anlayışa göre nesh konusu teşride olur; beda olayı da tekvini meselelerde olur. Örneğin Mehdi'nin zuhuru konusu beda anlayışı ile izah edilir. Bazen Mehdi'nin zuhuru tam gerçekleşecekken, şartlar olgunlaşmışken birden tüm şartların vuku bulmadığı olur ve Mehdi'nin gelmesi tehir edilir. İşte bu olay bedadır (KK-3).

Son olarak konuyla ilgili yaptığımız görüşmelerde Cafer Sadık'ın oğlunun ölmesiyle böyle bir fikrin ortaya çıktığını ve bunun o dönemde izah edilmesinin bu şekilde yapılması gerektiğini söyleyen bazı Caferileşen Aleviler, artık böyle bir şeyin açıklanmasına ve böyle bir inancın anlatılmasına bile gerek kalmadığını, herkesin bunu anlayamadığını ve günümüzdeki Caferi hocaların bile bu konuyu izah etmede güçlük çektiklerini söylemişlerdir (KK-5, KK-7, KK-8, KK-15, KK-18).

3.5. Mead

Caferilerin inanç esaslarının sonuncusu mead'dır. Dönülecek yer ve dönüş zamanı demek olan mead, öldükten sonra yeniden dirilmeye, kişinin inanç ve amellerinden hesaba çekileceğine, karşılığında azap ve mükafat göreceğine, yani cennet veya cehenneme gideceğine inanmak demektir (Gölpınarlı, 2011:556).

Kaşifu'l-Gıta, kıyamet gününde kişilerin aynıyla, cesediyle ve ruhuyla dirileceğini; o kadar ki birisi onu mahşer yerinde görünce filandır diyecek kadar dünyadaki haline benzeyeceğini ifade etmektedir. Ayrıca bu tekrar dirilişin keyfiyetini münakaşaya lüzum olmadığını, yok olanı tekrar varlığa getirmek suretiyle mi, yoksa varlığın bir daha zuhuru suretiyle mi yahut da başka bir tarzda mı olacağını bilinemeyeceğini söylemektedir (Kaşifu'l-Gıta, 1996: 54).

Tebrizi, İmamiye'nin Kur'an ve Sünnet'te sabit olan cennete, cehennem, berzaha, azaba, mizana, sırata ve küçük büyük bütün işlerin yazıldığı amel defterine, insanların hayır yahut şer, yaptıklarına karşılık mükafat ve mücazat göreceklarine, zerre ağırlığınca hayır yapanın, o hayrın karşılığını, zerre ağırlığınca şer işleyeninin de o şerrin karşılığını göreceğine, apaçık vahiy ile ve emin bir peygamber tarafından bildirilen bütün mead ahvaline inandıklarını belirtmektedir (Tebrizi, 1965: 32).

Mead çerçevesinde ele alınan hususlardan biri de büyük günah işleyeninin durumu ile ilgilidir. İmamiye'ye göre günahkar kimse eğer Allah'ın affına, peygamberin şefaatine nail olamazsa ceza görecektir. Ayrıca büyük günah işleyen (sahibü'l-kebile) mümindir. Çünkü o Allah ve Resul'ünü tasdik eden kişidir. İman tasdikten ibarettir. Bu bakımdan büyük günah işleyen müminler ebedî olarak cehennemde kalmayacaklardır. Zira ameller imandan bir cüz değildir. Peygamber tövbe ile emir olununca ismetinden dolayı onu yerine getirmiştir. Hz. Muhammed'in ümmeti için tövbesi makbuldür. Ehli beyt İmamları da İmamiye'nin günahkarları için şefaattir (Tebrizi, 1965: 32).

Çorum Ehli Beyt Vakfı bünyesinde Caferileşen Aleviler, yukarıda zikrettiğimiz Caferiliğin mead ile ilgili tüm konularına inanmaktadır. Bu anlamda onlara göre kıyamet, ceza, yeniden diriliş, cennet ve cehennem, şefaet, sırat köprüsü, mizan, kabir hayatı haktır ve bunların hepsi gerçekleşecektir (KK-4, KK-5, KK-6, KK-7, KK-8, KK-15, KK-16, KK-17, KK-18).

Büyük günah işleyeninin dünya ve ahiretteki durumu ile ilgili bölgede yaptığımız görüşmelerde genel olarak Ehli Beyt Vakfı'na bağlı kişiler İmamiye itikatına uygun cevaplar vermiştir. Bu soruya karşılık olarak Çorum'daki Caferileşmiş Alevilerin verdikleri cevaplar genellikle şunlar olmuştur: “Büyük günah işleyen tövbe ederse kurtulur” (KK-8). “İnşallah bağışlanır, bağışlanmayacak bir günah olmadığına inanıyorum” (KK-2). “Kişinin itikadi durumunda sıkıntısı yoksa mümin ise Allah'ın dilemesiyle kurtulabilir. Bağışlanmazsa cezasını çeker, sonra cennete gider” (KK-20). “Büyük günah işleyenler ahirette azap görecekler, cezasını çektikten sonra cennete girecekler, şefaata nail olacaklardır” (KK-3, KK-10, KK-12).

Çorum'da yaşayan Caferileşmiş Aleviler berzah alemine ve kabirde olacak soru-sual meselesine de inanmaktadır. Bunlara göre bir kimsenin kabirdeki sorulara cevap verebilmesi, dünyada iken inancı doğrultusunda yaşamasına bağlıdır (KK-10).

Berzah alemi, kabir azabı ve kabirdeki hayata dair sorumuza Ehli Beyt Camii hocası Arapoğlu şöyle cevap vermiştir: “Bir kimse toprağa verildiği gün güneş battıktan sonra Rabbin kimdir?, peygamberin kimdir?, dinin nedir?, kitabın nedir?, kıblen neresidir? ve imamın kimdir? sorularına muhatap olacaktır. Hatta bazı hadislerde insanın tüm yaptıklarından kabirde sorguya çekileceği anlatılır. Bir melek gelecek, kefenini kağıt yap, tükürüğünü de mürekkep yap, dünyadaki yaptığın her şeyi yaz diyecek. Tabi bu temsili bir anlatımdır. Gerçekten böyle bir yazma işi olmayacaktır. Bununla sorgu sualin kabirde olacağı anlatılmaktadır. İyiler kıyamete kadar cennete benzer bir yerde kalacaklar, kötüler de cehenneme benzer bir yerde kalacaklardır. Ancak burası gerçek bir cennet ve cehennem olmayacaktır” (KK-3).

Çorum'da yaşayan Caferileşmiş Alevilerin sorgu-suale ve kabir azabına inandıklarını katıldığımız bir cenazenin defini esnasında müşahede ettik. Bu cenaze merasiminde toprak kabre doldurulmadan önce ölüye telkin yapılmıştır. Bunun sebebini sorduğumuzda Teoman Şahin, insanın ilk çalışan ve vücudu en son terk eden organın kulak olduğuna inandıklarını, kişinin ölse bile vücudu ile ruhu arasında duyma uzvunun çalıştığını söylemiştir (KK-2). Bu inanıştan dolayı da ölünün üzeri henüz örtülmeden, açıkken telkin yapan Çorumlu Caferileşmiş Alevilerin imamları, katıldığımız bu define ölüye “Rabbin Allah'tır, dinin İslamdır, kıblen Kabe'dir, Peygamberin Hz. Muhammed'dir ve imamların On iki imamdır” diye telkin etmiştir.

Caferilikte, mead konusu içerisinde değerlendireceğimiz son bir konu da recat konusudur. Sözlükte dönmek, geri gelmek manasında kullanılan bu kavram aslında Mehdi bekleme inancının bir gereği olarak ortaya çıkmıştır (Zahir, 1984: 56). İmamiye Mezhebi'nde bu inanış, Mehdi'nin zuhuru sırasında, imanda en ileri olanlarla, küfürde en aşırı olanların diriltilerek kabirlerinden çıkarılacağı ve dünyaya yeniden gönderilecekleri anlayışının adıdır (Fığlalı, 2008: 229). Buna göre Allah ölmüş olan bir grup insanı, Mehdinin çıkışı sırasında, eski suret ve şekilleri ile dünyaya döndürecek. Onların bir kısmını yüceltecek, bir kısmını da alçaltacaktır. Recat edecek kişiler imanda çok yüksek derecesi olanlarla, bozgunculukta, kötülükte ileri dereceye ulaşmış olanlardır. Recat'ın vuku bulmasından sonra bu kişiler ecelleri gelinceye kadar yaşayacaklardır. Allah iyi olanlara sevap verecek ve onlara İslam devletinin kurulduğunu gösterecektir. Kötüleri de rezil edecek, onlara azap edecek ve müminler onlara karşı zafer kazanacaktır. Ecelleri ile öldükten sonra onların tekrar diriltilmeleri bütün insanların diriltilmeleri sırasında olacak ve hak ettikleri sevap ve cezaya kavuşacaklardır (Muzaffer, 1978: 63).

Çorum'da yaşayan Caferileşmiş Alevilerin recat konusunda bilgi sahibi olduklarını yaptığımız araştırma neticesinde tespit ettik. Sadece cami imamları ve vakfın yöneticileri recat anlayışının mezhebi görüşleri olduğunu ve recat'ın Kur'an'da var

olduğunu söylemiştir. Bu anlayışa sahip olanlar da kıyametten önce küfrün önderleri ile zulmün önderlerinin dünyaya tekrar geleceğini ve dünyada yaptıkları işler için hesaplaşacaklarını dile getirmiştir (KK-3, KK-10).

4. Sonuç

Türkiye’de yaşayan Caferilerin nüfusları tahmini olarak 1.5 veya 2 milyon civarındadır. Tek tip etnik veya kültürel bir yapıya sahip olmayan bu kesim genel olarak ülkemizde 2 ana grup olarak Azeriler ve müteşeyyiler şeklinde sınıflandırılmaktadır. Bu iki grup ise kendi içinde 4 farklı yapıyı barındırmaktadır. Bunlar: Azeri Caferiler, Alevilikten Caferiliğe geçenler, Hanefilikten Caferiliğe geçenler, Hüdapar ile ilişkili bazı kimselerinden oluşan Taha Haber Grubu gibi Şafilikten Caferiliğe geçenlerdir. Türkiye’deki bu 4 gruba ayrılmış Caferiler en tepede Zeynebiye Grubu ve Kevser Grubu tarafından temsil edilmektedir. Zeynebiye Grubu Caferileri, Azeri Caferiler dediğimiz, başlarında Selahaddin Özgündüz’ün bulunduğu İstanbul Halkalı’yu merkez edinmiş Caferilerdir. Kevser Grubu ise Zeynebiye Grubu’na göre daha radikal olan ve genellikle de Türkiye’deki Alevileri Caferileştirmeye yönelik çalışmalarla ön plana çıkan Caferilerdir.

Çorum Ehli Beyt Vakfı etrafında Caferileşenler İran İslam Devrimi’nden sonra önceleri milletvekilliği yapmış Cemal Şahin ve halen Çorum’da avukatlık yapan oğlu Teoman Şahin’in yoğun gayretleri sonucunda Caferileşmiş olan Alevilerdir. Günümüzde vakfa bağlı olan kişilerin sayısının 200-250 civarında olduğunu tahmin ettiğimiz bu grubun en önemli ismi Teoman Şahindir. Çorum Ehli Beyt Vakfı müntesipleri taklit merci olarak İran’ın Kum kentindeki Seyit Ali Hamey’i kendilerine rehber edinmiştir. Bunlar Türkiye’de yukarıda sözünü ettiğimiz iki gruptan daha çok Kevser Grubu Caferileri ile irtibatlıdır. Ayrıca hem Çorum’da hem de Türkiye’nin diğer illerinde Alevileri Caferileştirmeye yönelik faaliyetlerde Ehli Beyt Vakfı önemli bir rol oynamaktadır.

Çorum Ehli Beyt Vakfı çevresinde Caferileşen Alevilerin itikadi durumlarında Caferi Mezhebi’ne ait kaynaklarda geçen inanç esaslarına ters düşen bir durum yoktur. Burada yaşayan Caferileşmiş Aleviler, ibadet hayatında Sünni ve Alevilerle aralarında tamamen fıkhi ve içtihadî meselelerden kaynaklanan birtakım farklı uygulamalar içerisindedir. Bununla birlikte Çorum’da yaşayan Caferiler, sosyo-kültürel hayatta bölgedeki diğer Alevi ve Sünni vatandaşlarla iç içe yaşamalarından, geçmişte sahip oldukları Alevi yaşam tarzının kültürel etkisi içerisinde olmalarından ve Çorum’da sayıca az olmalarından dolayı Türkiye’deki diğer Caferilerden ayrılan birtakım özelliklere sahiptir. Buradaki Caferiler Kars ve Iğdır bölgelerindeki Caferilerden farklı, kendilerine özgü bir Caferilik anlayışına sahiptir. Nitekim buradaki Caferileşmiş Aleviler, Alevi kültürünün vazgeçilmez unsurlarından olan sazı, türküyü ve semah’ı yok saymamakta; bunların kültürel unsur olarak Caferiliğin içerisinde olabileceğini ifade etmektedirler.

Çorum’da yaşayan Caferileşmiş Aleviler tevhit, nübüvvet, imamet, adalet, mead gibi inanç konularında İmamiye’nin temel prensiplerine genellikle uygun olarak inanmaktadır. Bunlardan başka onlar, Kur’an’ın tahrif edilmediğine veya eksik olmadığına, kabir suali ve berzah aleminin varlığına, şefaatin hak olduğuna inanmakta; Allah’ın ahirette görülmesi (rüyetullah) konusunda tam bir inanç birliği içerisinde değillerdir. Beda ve recat konusunda ise yeterince bilgi sahibi değillerdir.

Kaynaklar

1.Sözlü Kaynaklar

- KK-1:** Hatemi, Hüseyin. (1938). Doğum Yeri: İstanbul. Eğitim Durumu: Üniversite. Görüşme Yeri: Tokat. Tarih: 2017.
- KK-2:** Şahin, Teoman. (1961). Doğum Yeri: Çorum. Eğitim Durumu: Üniversite. Görüşme Yeri: Çorum. Tarih: 2017.
- KK-3:** Arapoğlu, Özgür. (1979). Doğum Yeri: Çorum. Eğitim Durumu: İran Kum Üniversitesi (Yüksek Lisans). Görüşme Yeri: Çorum. Tarih: 2017.
- KK-4:** Büyükkakaç, Yaşar. (1953). Doğum Yeri: Çorum. Eğitim Durumu: ilkokul. Görüşme Yeri: Çorum. Tarih: 2017.
- KK-5:** Şahin, Halil. (1942). Doğum Yeri: Çorum. Eğitim Durumu: ilkokul. Görüşme Yeri: Çorum. Tarih: 2017.
- KK-6:** Keser, Ali. (1998). Doğum Yeri: Çorum. Eğitim Durumu: Lise öğrencisi. Görüşme Yeri: Çorum. Tarih: 2017.
- KK-7:** Köse, Veli. (1956). Doğum Yeri: Çorum. Eğitim Durumu: İlkokul. Görüşme Yeri: Çorum. Tarih: 2017.
- KK-8:** Çaylak, Bahattin. (1946). Doğum Yeri: Çorum. Eğitim Durumu: İlkokul. Görüşme Yeri: Çorum. Tarih: 2017.
- KK-9:** Kolukısa, Şükrü. (1964). Doğum Yeri: Çorum. Eğitim Durumu: Lise. Görüşme Yeri: Çorum. Tarih: 2017.
- KK-10:** Polat, Tekin. (1975). Doğum Yeri: Erzincan. Eğitim Durumu: İran Kum Üniversitesi. Görüşme Yeri: Çorum. Tarih: 2017.
- KK-11:** Üremiş, Ali: (1945). Doğum Yeri: Çorum. Eğitim Durumu: Lise. Görüşme Yeri: Çorum. Tarih: 2017.
- KK-12:** Ceylan, Necati. (1964). Doğum Yeri: Çorum. Eğitim Durumu: İlkokul. Görüşme Yeri: Çorum. Tarih: 2017.
- KK-13:** Kılıç, Kemal. (1964). Doğum Yeri: Amasya. Eğitim Durumu: Üniversite. Görüşme Yeri: Amasya. Tarih: 2017.

- KK-14:** Aygün, Hüseyin. (1947). Doğum Yeri: Çorum. Eğitim Durumu: İlkokul. Görüşme Yeri: Çorum. Tarih: 2017.
- KK-15:** Keser, Cemal. (1965). Doğum Yeri: Çorum. Eğitim Durumu: İlkokul. Görüşme Yeri: Çorum. Tarih: 2017.
- KK-16:** Gölcük, Durmuş. (1958). Doğum Yeri: Çorum. Eğitim Durumu: İlkokul. Görüşme Yeri: Çorum. Tarih: 2017.
- KK-17:** Girgin, Mehmet. (1937). Doğum Yeri: Çorum. Eğitim Durumu: İlkokul. Görüşme Yeri: Çorum. Tarih: 2017.
- KK-18:** Çabuk, Necati. (1968). Doğum Yeri: Ağrı. Eğitim Durumu: Lise. Görüşme Yeri: Tokat. Tarih: 2017.
- KK-19:** Arapoğlu, Kadir. (1945). Doğum Yeri: Çorum. Eğitim Durumu: İlkokul. Görüşme Yeri: Çorum. Tarih: 2017.
- KK-20:** Çuhacıoğlu, Abdülkadir. (1963). Doğum Yeri: Amasya. Eğitim Durumu: Üniversite. Görüşme Yeri: Amasya. Tarih: 2017.

2. Yazılı Kaynaklar

- Albayrak, Ali. (2006). “Caferilerde Dini ve Sosyal Hayat, Ankara Keçiören Örneği” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- . (2008). “Dini Gruplar Bağlamında Caferilik”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13: 2, 111-118.
- Banaz, Şaban. (2020). *Anadolu'da Caferilik ve Caferiler, Çorum Ehl-i Beyt Vakfı Örneği*. Ankara: Sonçağ Akademi Yayınları.
- Baylak, Ayşen. (2009). “Visibility Through Ritüel: Caferi/Shiite Community in Turkey”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi University, İstanbul.
- Bendiderya, Cafer. (2014). *Hz. Mehdi Son Vasi*. İstanbul: Kevser Yayınları.
- Büyükkara, Mehmet Ali. (2015). *Çağdaş İslami Akımlar*. İstanbul: Klasik Yayınları.
- Çakır, Ruşen. (2012). *Ayet ve Slogan*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Demirci, Filiz. (2006). “Caferilerin Dini Örf ve Adetleri İçin Örneği”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Fırlıklı, Ethem Ruhi. (2008). *İmamiye Şiası*. İstanbul: Ağaç Kitabevi Yayınları.
- Gölcük, Turan. (1991). “Tarih Boyunca Aleviler”. *Çorum: Aşura Dergisi*, 3/12, 13-15.
- Gölpınarlı, Abdülbaki. (1997). *Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatlar*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

- . (2011). *Tarih Boyunca İslam Mezhepleri ve Şiilik*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Görçün, Ömer Faruk. (2015). *1979 İran İslam Devrimi Sonrası Türkiye-İran İlişkileri*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Güngör, Özcan. (2012). “Yolda Caferi Olmanın Sosyolojik Anlamı: Alevilik Caferilik İlişkisi”, *Turkish Studies*, volume: 7/4, 1939-1959.
- . (2014). “Aleviliğin Caferilikle İlişkinin Soyolojik İçerik Analizi”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırmaları Dergisi*, sayı: 71, 83-109.
- Hamedani, Ahmed Sabri. (2014). *Caferi Mezhebi ve İmam Cafer Sadık Buyrukları*. İstanbul: Kevser Yayınları.
- Kaşifu'l-Gıta, Muhammed Hüseyin. (1966). *Caferi Mezhebi ve Esasları*. Çev. Abdülbaki Gölpınarlı. İstanbul: Minnetoğlu Yayınları.
- Karaman, Hayreddin. (1993). “Caferiyye”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 7, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 4-10.
- Kutlu, Sönmez. (2009). “Diyanet İşleri Başkanlığı ve İslam İçi Dini Gruplarla İlişkileri”. *Dini Araştırmalar Dergisi*, c. 12/33, 107-127.
- Misbah, Muhammed Taki. (2007). *Ehli Beyt Mektebine Göre Akait Dersleri*. Terc. İsmail Bendiderya-Cafer Bendiderya. İstanbul: Kevser Yayınları.
- Mutahhari, Murtaza. (1990). *İnsan ve Kader*. Terc. Fatma Bostan. İstanbul: Metis Yayınları.
- Muzaffer, Muhammed Rıza. (1978). *Şia İnançları*. Terc. Abdülbaki Gölpınarlı, İstanbul: Asır Yayınları.
- Onat, Hasan. (1996). *Yirminci Asırda Şiilik ve İran İslam Devrimi*. Ankara: Kamu Hizmetleri Araştırma Vakfı Yayınları.
- Öz, Mustafa. (2012). *Mezhepler Tarihi ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Öztürk, Emine. (2014). *Dini ve Kültürel Ritüelleriyle Caferilik*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Saray, Mehmet. (2006). *Türk-İran İlişkileri*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Şahin, Teoman. (1991). “Caferi Fıkıh Köşesi”. *Ondört Masum Dergisi*, 1/7, 4.
- . (1993). “Sivas Katliamının Düşündürdükleri”. *Ondört Masum Dergisi*, 3/28, 1.
- . (1995). *Alevilere Söylenen Yalanlar (Bektaşilik Soruşturması)*. Ankara: Armağan Yayınları.
- Şeriatî, Ali. (1990). *Anne Baba Biz Suçluyuz*. Terc. Kerim Güney. İstanbul: Seçkin Yayınları.

- . (2012). *İran ve İslam*. Ankara: Fecr Yayınları.
- Şirazi, Ayetullah Uzma Nasır Mekarim. (2001). *İnançlarımız*. Çev. İsmail Bendiderya. İstanbul: Kevser Yayınları.
- Tabatabai, Allame M. Hüseyin. (2009). *Tüm Boyutlarıyla İslam'da Şia*. Çev. Kadir Aras- Abbas Akyüz. İstanbul: Kevser Yayınları.
- Taşğın, Ahmet. (2004). “1980 Sonrası Alevilerin Farklı Bir Görüntüsü: Alevi Caferiler ve Aşura Dergisi”. *Dini Araştırmalar Dergisi*, c. 6, sayı: 18, 141-148.
- Tebrizi, Muhammed Sabir. (1965). *Caferi Mezhebine Göre Dinin Esasları*. Çev. Hüseyin Perviz Hatemî. İstanbul: Nazir Akbasan Matbaası.
- Turabi, Murtaza. (2013). *Kur'an-ı Kerim ve Meali*. İstanbul: Kevser Yayınları.
- Türkyılmaz, Sabahaddin. (2015). *İslam Devlet Modeli Velayet-i Fakih*. İstanbul: Rast Yayınları.
- Üçer, Cenksu. (2008). “Aleviliğin Neliği ve Şiilik (Caferilik) İle İlişkisi”. *Marife Dergisi*, 8/3, 205-238.
- Üzüm, İlyas. (1993). “İnanç Esasları Açısından Türkiye’de Caferilik”. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- . (1999). “Günümüz Alevi Örgütlenmeleri ve Geleneksel Alevilikle İlişkisi”, *Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Türkiye’de Aleviler Bektaşiler Nusayriler*, İstanbul: Ensar Neşriyat.
- . (2001). “Geleneksel İnançları Bağlamında Türkiye’de Gayr-i Sünni Kesimlerin İnanç Problemleri”. İlahiyat Fakülteleri Kalam Anabilim Dalı Sempozyumu, 7-9 Eylül, Erzurum, 300-317.
- Yeler, Abdülkadir. (2006). “Türk Toplumunda Caferiler, İstanbul Halkalı Örneği”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- . (2010). “Shi‘ism in Turkey: A Comparison of the Alevis and the Ja‘faris”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırmaları Dergisi*, Vol: III: 3, 331-341.
- . (2019). “Institutionalization of Ja‘ferism as a Modern Identity in Turkey”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırmaları Dergisi*, Vol: 92, 207-220.
- Yıldız, Yavuz. (2009). “Gebze Caferi Toplumunun Sosyo-Kültürel Yapısı, İnanç ve Değerler Bağlamında Alan Araştırması”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Zahir, İhsan İlahi. (1984). *Şia'nın Kur'an İmamet ve Takiyye Anlayışı*. Terc. Sabri Hizmetli-Hasan Onat, Ankara: Afşaroğlu Matbaası.